

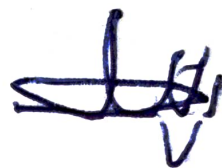

Олена Федорова

МАНДРІВКИ
ДО КРАЇНИ

КАЗКОЛАНДІЇ

Аксондрі
Посміхайтесь світові,
що обриваєть вас, нбо
покинувши ув'язнює!
від авторки. 23.04.2024р.

Олена Миколаївна Федорова

Олена Федорова

МАНДРІВКИ ДО КРАЇНИ КАЗКОЛАНДІЇ

***Комплекс корекційно-розвиткових
занять***

Практичний посібник

Кам'янець-Подільський
2024

УДК 376-056.262:82-343(076)

Ф 33

Федорова О. М. – *К. Пс. Н.*

Мандрівки до країни Казколандії: комплекс корекційно-розвиткових занять: практичний посібник / редакція В. М. Литвина. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2024. 128 с.

ISBN 978-617-8323-54-7

У пропонованому посібнику представлено добре продуманий та логічно побудований, завершений, цілком оригінальний авторський комплекс корекційно-розвиткових занять, що допоможе фахівцям-психологам, педагогам, тифлопедагогам за допомогою використання можливостей казок народів світу сприяти творчому розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, зокрема з різними порушеннями зору. Пропонований комплекс занять, побудований на матеріалі світових казок, дозволить знижувати рівень тривожності дітей відповідних вікових категорій, які добре бачать або мають різні порушення зору. Це особливо актуально у період адаптації дітей до шкільного навчання, а також у часи, коли українські діти вимушені зростати та навчатися в умовах воєнного сьогодення.

Книга розрахована на широке коло читачів.

Редакція:

Литвин В. М., член Національної спілки письменників України, член Наукового товариства імені Шевченка

Рецензенти:

Сасіна І. О., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри технологій та реабілітації осіб з порушеннями зору факультету спеціальної та інклюзивної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Родяхіна О. А., психолог КЗ «Харківська спеціальна школа ім. В. Г. Короленка»

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету спеціальної та інклюзивної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 4 від 28 листопада 2023 року).

© Федорова О. М., текст, 2024

© Кучмій Т. М., дизайн обкладинки, 2024

© ТОВ «Друкарня «Рута», комп'ютерний дизайн та верстка, 2024

ВИСНОВОК

Вченої ради факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
(протокол № 4 від 28 листопада 2023 року)

У пропонованому посібнику представлено добре продуманий та логічно побудований, завершений, цілком оригінальний авторський комплекс корекційно-розвиткових занять, що допоможе фахівцям-психологам, педагогам, тифлопедагогам за допомогою використання можливостей казок народів світу сприяти творчому розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, зокрема з різними порушеннями зору. Пропонований комплекс занять, побудований на матеріалі світових казок, дозволить знижувати рівень тривожності дітей відповідних вікових категорій, які добре бачать або мають різні порушення зору. Це особливо актуально у період адаптації дітей до шкільного навчання, а також у часи, коли українські діти вимушені зростати та навчатися в умовах воєнного сьогодення.

Книга передусім адресована психологам і педагогам спеціальних закладів освіти, в яких навчаються діти з порушеннями зору (незрячі та зі зниженим зором) дошкільного та молодшого шкільного віку, а також фахівцям закладів загальної середньої освіти, в яких за інклюзивною формою навчання здобува-

ють освіту діти із порушеннями зору. Видання може бути корисним і для працівників інклюзивно-ресурсних центрів та реабілітаційних закладів у роботі з дітьми із порушеннями зору відповідних вікових категорій. Посібник стане незамінним помічником та порадиником і для студентів, які здобувають освіту за спеціальністю 016.05. Спеціальна освіта. Тифлопедагогіка з цілого ряду дисциплін циклу професійної підготовки. Посібник також може зацікавити батьків, які виховують дітей із порушеннями зору, волонтерів, які організовують дозвілля дітям на засадах інклюзивності та безбар'єрності. Адже такі заняття можна організовувати за різних умов не лише у класі чи групі закладу освіти, але й удома, в лікарняній палаті та навіть в укриттях. Видання може бути цікавим і для широкого кола читачів, що цікавляться темами навчання, виховання, розвитку, психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, зокрема із порушеннями зору.

ПЕРЕДМОВА

«Вірте в талант і творчі сили своїх вихованців», – закликав освітян В. О. Сухомлинський [45]. Адже основною метою освітнього процесу і справді є не просто досягнути засвоєння та механічного відтворення навчального матеріалу учнем, але й навчити його аналізувати, комбінувати та по-своєму інтерпретувати отримані знання. Тож першочерговим завданням для педагога є максимальна стимуляція й активізація творчого начала в кожній дитині за допомогою усіх доступних йому засобів.

Попри те, що казка на перший погляд нам, дорослим, може здатися несерйозним, примітивним і навіть малоефективним психолого-педагогічним інструментом під час роботи з дітьми, – це далеко не так. Про це свідчать широко відомі кожному психологові й не тільки практики з казкотерапії, що успішно застосовуються вже багато років провідними фахівцями в галузі психології. Це підтверджують, все більш популярні останнім часом, найрізноманітніші семінари, тренінги й майстер-класи, де казка постає головною методологічною основою для одного з сегментів сучасної психологічної науки, на котрому базуються зав'язані на казці розвивальні, виховні й дидактичні концепції. Вміння писати казку, використовувати її в найрізноманітніших ситуаціях психологічної роботи й педагогічного процесу дозволяє спеціалістам даних галузей значно розширити свій

фаховий інструментарій, покращити ефективність виконання цілого ряду важливих завдань, а також полегшити і прискорити вирішення проблем психолого-педагогічного характеру, що, власне, і є ключовою метою для спеціалістів цієї галузі.

Пропонований комплекс занять, представлений увазі фахівців педагогічного і психологічного спрямування, розрахований на роботу з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку, у тому числі й таких, що мають порушення зору різного ступеня тяжкості. При цьому слід зауважити, що чим глибшою є зорова депривація у дитини, тим гостріше вона потребує стимулювання й активізації усіх пізнавальних процесів, відчуттів і сприймань для досягнення максимально можливого компенсаторного та адаптаційного результатів, а це у свою чергу дозволить їй у майбутньому стати самодостатнім членом соціуму.

Розвиток творчої складової дитячої особистості гарантовано сприятиме розширенню можливостей для її самореалізації, самоусвідомлення й саморозвитку, а також стане джерелом для пошуків творчих ідей і рішень у процесі здобуття середньої, а згодом і професійної освіти, що, власне, якраз і відповідає новітнім віянням в освіті сучасної України.

Посібник розроблений на основі ряду наукових досліджень [12, 13, 16, 19, 24, 27, 29, 42, 43, 44, 49], що вивчають творчі можливості дітей означеної вікової категорії, і побудований на основі структурних складових образу уяви, з урахуванням жанрово-видового, сюжетно-композиційного та смислового на-

повнення казки. Комплекс корекційно-розвиткових занять дозволить зацікавити дитину, мотивувати її до навчання, а також сприяти конкретизації уявлень про навколишній світ у дітей з глибокими порушеннями зору.

Попри те, що цей комплекс занять спрямований головним чином на розвиток творчого потенціалу особистості дитини, він також може мати терапевтичний ефект в ситуаціях, коли діти перебувають у складному психоемоційному стані. Вплив стресу, спричиненого певними зовнішніми обставинами, може бути зменшеним не лише завдяки переорієнтації уваги дитини, відволікання її від травмуючого об'єкта чи ситуації, але й шляхом зняття фізичних і психологічних симптомів. Постійне повторення певних маніпуляцій, пов'язаних з дрібною моторикою (малювання, ліплення тощо), стабілізує психологічний стан дитини, а можливість візуалізувати свій страх, тривогу чи агресію у малюнку або іншому виді творчості дає їй можливість відчувати себе володарем ситуації. Особливої актуальності як для дітей, так і для педагогів та психологів це набуло в умовах воєнного стану і тієї кількості стресів і психотравм, на котрі наражаються сучасні діти.

Варто також зауважити, що представлені в комплексі занять варіанти навколишнього середовища, з якими знайомляться діти під час роботи, можуть бути замінені чи розширеними фахівцем згідно з його навчально-корекційною метою. Так само, як і використовувані в роботі з дітьми казки, можуть

бути замінені на розсуд педагога / психолога з умовою, що зовнішні та характерологічні риси персонажів обраної казки будуть чітко окресленими та відповідатимуть їхній ролі в сюжеті. Принцип гри, закладений в основу занять, який у дошкільному дитинстві є провідним, а з початком домінування навчальної діяльності у житті дитини аж ніяк не перестає бути актуальним, значно розширює можливості як психолога, так і дитини на шляху до досягнення основної мети, оскільки актуалізовані в ході ігрового процесу проблемні моменти й вивільнені емоції дають можливість для психолога сформувати коректну картину особистості тієї чи іншої дитини, з усіма її проблемними точками, що потребують корекції. Застосований у рамках цього комплексу занять принцип занурення дитини в атмосферу особливого емоційного поля, максимально сприятливого для розкриття її внутрішнього творчого ресурсу на початку кожного заняття, гарантує значно вищу його результативність, а обов'язкове встановлення смислової межі наприкінці – дозволяє дитині безболісно повернутися до звичного режиму дня.

Отже, основною метою представленої методики є розвиток творчої уяви нарівні з усіма іншими пізнавальними процесами у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, зокрема із різними порушеннями зору Це, відповідно, потребує особливих підходів і методів від педагога / психолога, втім у жодному разі не виключає результативності в роботі з цією категорією дітей.

У такий спосіб, згідно з окресленою метою, перед педагогом / психологом постає ряд завдань, виконання яких і гарантує успішність пропонованої методики. Під час роботи з дітьми необхідно: сформувати у них розуміння межі між казкою й дійсністю, реальністю й вигадкою, існуючим і неіснуючим; дати їм чітке поняття про те, що таке казка, які її особливості, структурні елементи та смислове наповнення; навчити дитину самостійно характеризувати героїв казок, даючи власну оцінку їхній зовнішності та вчинкам; стимулювати у дітей творчий підхід до вирішення будь-якого завдання за допомогою найпростіших підручних засобів; сформувати у дитини розуміння того, що творче вирішення того чи іншого завдання не обмежується рамками таких занять, а може бути перенесеним у її повсякдення; сформувати у дітей із зоровою депривацією систему уявлень про довкілля з максимальним залученням компенсаторних можливостей дитини.

Отже, робота за методикою казкотерапії, за умови повного завершення курсу занять та дотримання рекомендацій, дозволить розкрити потенціал дитині до творчості, скоригувати виявлені у процесі роботи психолого-педагогічні проблеми, стане можливою відправною точкою в майбутньому для саморозвитку дітей та їхньої самодостатності як повноцінних членів суспільства.

ЧИ ЗНАЄШ ТИ КАЗКИ?

Заняття 1

Корекційна мета: Підготувати дітей до роботи з казковим матеріалом; створити комфортну, позитивну атмосферу в дитячому колективі; пояснити дітям жанрові особливості казки; навчити їх відрізняти казку від розповіді, а також виділяти її структурні елементи.

Необхідні матеріали: Музична скринька, аудіоносій із записами казок та фоновою музикою, скринька з атрибутами казки, фішки, камінчики, цукерки тощо, тексти, що ілюструють учням зразок казки та оповідання, фланелеграф, картонні частини будиночка, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Доброго дня вам, дітки. Я королева дивовижної, чарівної, казкової країни, яку ви не знайдете на жодній карті світу, проте вона існує і зветься ця країна Казколандія, а мене звати – Фантазія. Я королева цієї незвичайної країни. А як звати вас? Давайте познайомимося. Ой, та вас так багато! У вас такі різні гарні імена, у підданих мого королівства зовсім інші імена. Можливо, ви їх чули? Це Попелюшка, Буратіно, Колобок, Курочка Ряба, Шрек, Рапунсель, Чер-

вона Шапочка. То як ви думаєте, хто живе в моєму королівстві? Може, хтось із вас назве іще когось із моїх підданих? Правильно, це герої усіх на світі казок. Тож ви можете уявити, яка велика та незвичайна ця країна!

Сьогоднішній день для мешканців королівства Казколандія є особливим. Він може стати незвичайним і для вас. Справа в тому, що раз на рік у нашій казковій державі відбуваються збори мешканців королівського палацу, на яких обирають дітей, котрі заслуговують на те, щоб відвідати казкову країну Казколандію.

Щороку мене відправляють у школи та дитячі садочки вашої країни, щоб обрати діток, які, після певних випробовувань біля воріт Казколандії, можуть бути запрошені до нашої країни. Мешканці Казколандії з нетерпінням чекають на гостей.

Але ворота казкової країни ретельно охороняє сторожа. Це Дракон та Змій Горинич. Тож потрапити в чарівну державу дуже складно, але я сподіваюся, що вам це вдасться. У Казколандії на вас очікує безліч цікавих пригод і випробувань, здолавши які ви зможете стати справжніми підданими чарівної держави.

Отже, любі дітки, вмоцуйтеся зручніше. Ми вирушаємо. Нумо, хутчій у мандрівку за дивами! Один... два... три!

На фоні музичного супроводу звучить вірш: вирушаймо разом з вами у мандрівку за дивами, раз, два, три, чотири, п'ять – нумо, в казку вирушать. П'ять, чотири, три, два, раз – ось і казка біля нас!

– От ми з вами опинилися біля чарівних воріт, але ж ви пам'ятаєте, що ворота в казку ретельно охороняє сторожа і пропускає лише тих, хто виконує усі завдання. Тож, якщо ви дійсно хочете потрапити до нашої країни, ви маєте відгадати загадку від жителів Казколандії:

Там живуть чаклуни й чарівниці,
Там у небі кружляють жар-птиці,
Там у гномів живе Білосніжка,
Там хатинка на курячих ніжках,
Там говорять пташки і звірята,
Де усе це буває, малята?

– Авжеж, це казка! Ви справжні молодці! Чуєте, звучить музика? Це сторожа відчиняє для вас ворота Казколандії.

Ласкаво прошу, друзі, до моїх володінь! Дітки, на центральній площі чарівного міста, там де височить казковий палац, зібралося безліч героїв казок. Вони чекають на прибуття високоповажних гостей нашої королівства, аби привітати їх на своїй Землі. Так, так, дітки, це саме на вас вони з таким нетерпінням очікують! Тільки погляньте, кого тут лише немає!

Психолог / педагог перераховує дітям героїв, що перебувають на площі. Таке знайомство необхідно візуалізувати за допомогою картинок чи фігурок казкових персонажів, у випадку, якщо робота ведеться з дітьми, що мають глибокі порушення зору.

– А чи знаєте ви, дітки, хто такий казкар? Саме так, це той, хто вміє вигадувати й розповідати каз-

ки. І в нашій казковій країні він, звичайно ж, найпочесніший мешканець, а в казковому палаці йому належить відповідальна посада Міністра казкових справ. Він також, дорогі наші гості, приготував для вас особливе завдання: зараз ви прослухаєте дві історії і спробуєте визначити, яка ж із них є казкою, а яка – ні.

Уявіть собі, що в одній школі, точнісінько такій, як наша, вчаться такі ж, як ви, хлопчики та дівчатка. Якось повернулися вони до школи після чергових канікул і одразу дізналися про дивовижний сюрприз, що їх очікував. Виявляється, вони мали відвідати виставу у справжньому ляльковому театрі. Після того їм обіцяли показати усіх ляльок, що братимуть у цій виставі участь. Похід в театр і справді виявився чудовим. Після того діти ще довго згадували цей день.

А тепер уявіть, що все починалося точнісінько так, як у нашій першій історії. Діти прийшли в театр, зайняли свої місця й з нетерпінням почали очікувати на виставу. Тільки-но зазвучала музика й відкрилася завіса, на сцені з'явився перший герой казки. Це був високий похмурий чарівник – найбільша та найпохмуріша лялька в театрі. Змахнув чарівник руками і в ту ж мить діти з глядачів перетворилися на ляльок і вже не вони спостерігали за виставою, а на них дивився увесь зал. Діти замість іграшкових акторів повинні були грати у виставі, але, як тільки увімкнулося світло й опустилася завіса, чари зникли й діти знову опинилися у глядацькій залі на своїх

місцях. Після цього вони ще довго не могли збагнути: чи було це насправді, чи, може, їм це лише здалося.

А тепер, дітки, скажіть мені, яка з двох історій була казкою і чому? Правильно, казка це не просто історія, іноді у ній діють незвичайні герої: феї, чарівники, тварини, що вміють розмовляти, різні незвичайні істоти, які не зустрінуться вам у повсякденному житті. Також у казках звичайні люди можуть потрапляти в дивовижні ситуації: як, наприклад, герої щойно почутої вами історії, адже, як ви пам'ятаєте, усе сталося зі звичайними хлопчиками й дівчатками, вашими однолітками. А тепер, дітки, пригадаймо казки, героями яких є чарівники, чарівниці або феї. У яких казках зустрічаються тварини, що розмовляють? Назвіть мені, будь ласка, казки з іншими чарівними істотами. Чи, може, хтось із вас пригадає казку, в якій діють звичайні люди? Адже саме в казках звичайні люди можуть потрапляти в дивовижні ситуації, як, наприклад, герої щойно почутої вами історії. Як ви пригадуєте, усе сталося зі звичайними хлопчиками й дівчатками, вашими однолітками.

А зараз назвімо казки з чарівними істотами та чарівними предметами, які у них зустрічаються. Молодці, ми з вами з'ясували, що таке казка, тож тепер ви можете безперешкодно подорожувати Казколандією.

У подорожі цією чарівною країною я завжди буду поруч з вами. Мешканці Казколандії дуже люблять слухати й вигадувати казки. Кожного дня вони збираються біля палацу і слухають, розповіда-

ють, граються в казку. А ви б хотіли долучитися до них? А щоб робити це було ще легше й цікавіше, на головній площі перед палацом стоїть особлива чарівна скринька. Погляньте-но, яка вона гарна, яскрава і барвиста!

Педагог / психолог демонструє дітям скриньку, спеціально розписану чи прикрашену відповідною казковою атрибутикою. Під музику відчиняє скриньку.

– Погляньмо, яку ж дивовижну приготувала нам скринька цього разу. Ой, та тут звичайнісінькі папірці, на яких щось написано. Хутчій прочитаймо, що ж там таке!

Діти по черзі виймають папірці зі скриньки, читаючи написи. Якщо через вікові чи будь-які інші причини педагог зіштовхується з труднощами читання дитини, він допомагає дітям озвучити написане або замінює картки малюнками або фігурками відповідної тематики. На цьому етапі дітям пропонується пофантазувати на тему, з якої буде запропонована їм згодом казка, або про що у ній ітиметься. Хто буде найближчим до відгадки, як і при правильному виконанні попередніх завдань, отримують відзнаку від королеви Фантазії, після чого психолог / педагог вмикає попередньо обрану казку. У процесі прослуховування психолог / педагог змінює наповнення скриньки на персонажів запропонованої казки, що також можуть бути втіленими в будь-якому коректному для категорії дітей, з якими ведеться робота, форматі.

– От і скінчилася наша казочка. Чи було вам цікаво її слухати? Ой, здається наша чарівна скринька знову має для вас якесь завдання! Зазирнімо в неї! Погляньте, сюди випадково потрапили герої нашої казки! Їх треба терміново звільнити! А щоб це зробити, ви повинні по черзі розповісти про кожного з них. Хто, на вашу думку, позитивний, а хто негативний? Хто діяв правильно, а хто – ні? Щойно тільки ви розповісте про героя, як він одразу ж звільниться з полону.

Педагог / психолог пропонує дітям вийняти зі скриньки персонажів і охарактеризувати їх, аргументуючи свою думку.

– А зараз я відкрию вам таємницю: справа в тому, що кожен з моїх підданих, звичайно ж, не просто так живе в казковому королівстві: усі вони мають свої чепурні будиночки, з яких і складається наше чарівне місто, але кожен такий будиночок – це окрема казка, де, насправді, й мешкають казкові герої. І у кожного з них вона своя. А чи хочете ви, дітки, побути справжніми чарівниками-будівельниками? От і добре! Тоді побудуймо будиночок для героїв казки, яку ви сьогодні слухали, адже, мабуть, вони й потрапили до нашої скриньки, тому що з їхнім будиночком-казкою щось трапилось. А допоможе нам у цьому знову чарівна скринька, в якій уже є спеціальний казковий будівельний матеріал.

Кожній дитині педагог / психолог пропонує роздатковий матеріал у вигляді картонних фрагментів будиночка.

– Хто з вас знає, дітки, з чого починається будівництво? Правильно, з фундаменту. Знайдіть, будь ласка, те, що, на вашу думку, найбільше схоже на фундамент. Отже, ми будемо закладати фундамент. Як ви гадаєте, що в нашій сьогоденній казочці було фундаментом? Правильно, фундамент нашого будиночка – це початок казки. Початок казки – це та частина, де ми знайомимосся з її героями. Отож, хто нагадає нам початок нашої казки? Правильно, те, що ми почули, є зачин чи початок казки, а що ж далі? Як ви думаєте, яка найбільша частина нашого будиночка? Що будують після фундаменту? Правильно, стіни. Знайдімо серед будівельного матеріалу стіни. Добре, тепер покладіть їх на фундамент. Так і в нашій казочці: середина або основна частина найбільша. Це усі ті події, які відбувалися з героями казки. А тепер по черзі розповімо, що відбувалося з нашими героями. Ось бачите, яка велика основна частина казки і скільки подій відбулося з її героями! А хто мені підкаже, що ми з вами маємо тепер зробити, щоб завершити наше будівництво? Ну, звичайно ж, добудувати дах! Ось погляньте, дах у нас набагато менший, аніж стіни будиночка. А чому, на вашу думку, він відповідатиме у нашій казочці? Саме так, це буде кінцівка, тобто та частина казки, де вирішуються всі пригоди казкових персонажів. Цю частину іще називають розв'язкою. Як гадаєте, чому? А хто з вас пам'ятає, чим завершилась наша казочка? Пригадаймо. Молодці! От ми з вами й побудували будиночок-казку для наших героїв. Тепер

вони знову матимуть своє затишне житло й більше не потраплять у халепу. А наша сьогоднішня мандрівка до Казколандії завершується. Чуєте, чарівна скринька сповіщає нам музикою про те, що ворота Казколандії невдовзі зачиняться. А вам уже час повертатися до школи / садочка. Але згодом ми з вами неодмінно зустрінемося, щоб знову вирушити в захопливу подорож казковим королівством.

Під музичний супровід педагог / психолог зачитує вірш:

За хвилинами хвилини,
Проминають так невпинно!
Ось уже настав нам час
Повернутися у клас!
Гей, ворота, відчиніться!
Всі до школи поверніться!

– От ви і знову вдома! А мені вже час повертатися до моїх казкових підданих, аби в Казколандії без мене, бува, чого не трапилося. До нових зустрічей, дітки!

ЗНАЙОМСТВО З ГЕРОЯМИ КАЗКИ

Заняття 2

Корекційна мета: Ознайомити дітей з героями казки, як основною функціональною одиницею жанру; розвивати логічне мислення, мовлення, уявлення, уяву.

Необхідний матеріал: Тексти загадок, герої казки, фішки або однотипні дрібні предмети, аудіоносії з необхідним супроводом для заняття, скринька, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Доброго дня, дітки! Пригадуєте, як мене звати? Саме так, я королева Фантазія. А хто з вас пригадає, де я мешкаю? Молодці! Моя країна називається Казколандія і мешкає у ній безліч казкових героїв. Це саме вони мої піддані. Сьогодні я знову прийшла до вас, аби продовжити нашу з вами захопливу мандрівку. Готові? Тоді рушаймо!

Під музику педагог / психолог читає вступний вірш.

– От і знову, дорогі дітки, ми з вами опинилися перед воротами чарівного королівства. А пригадуєте, хто стоїть на сторожі моїх володінь? Молодці! І справді, це найгрізніші мешканці казкової країни:

Дракон і Змій Горинич. А пам'ятаєте, що потрібно зробити, щоб вони пропустили нас за ворота Казколандії? Звичайно, потрібно виконати їхнє чергове завдання. Цього разу, дітки, вам потрібно буде виконати дуже важливу роботу, адже за час вашої відсутності у Казколандії трапилося страшне лихо: країною пронісся потужний ураган. Він переплутав усі казки між собою, а нам потрібно буде повернути героїв до своїх казок. Спробуймо розібратися, хто ж із них не на своєму місці?

«Ріпка»: тягнуть ріпку дід, баба, внучка, жучка, кицька і колобок... Чи є тут хтось зайвий? Правильно! Молодці!

«Івасик-Телесик»: жили собі дід, баба та Буратіно, та якось дід виструтав із полінця хлопчика й назвали вони його Івасиком-Телесиком. Як думаєте, чи всі тут герої на місці? Так, звичайно ж ні! А куди ж нам відправити зайвого героя? Хто знає, з якої він казки? Авжеж! Це казка «Золотий ключик»!

«Снігова королева»: і вирушила Снігова королева разом із русалонькою у своє королівство, де завжди панує безкінечна зима, на чарівних санях...

Як ви гадаєте, дітки, хто із героїв помандрував не в свою казку? Ну, звичайно ж, це Русалонька! Ніяк не можна їй потрапляти до країни, де лютує холоднеча, адже там вона зовсім замерзне і нікому буде її визволити, бо не дружить вона з чудовою, вірною і люблячою дівчинкою, героїнею казки!

А пригадаймо, з ким же насправді помандрувала Снігова королева? Молодці! Ви справжні знавці казок!

«Колобок»: котиться собі Колобок дорогою, аж назустріч йому йде Червона Шапочка... Чи своєю казкою, дітки, котиться Колобок? Чи, може, він зустрічав по дорозі когось іншого? Пригадаємо й повернімо героїв у свої казки!

«Шрек»: вирушив якимось Вінні Пух на день народження до Шрека, аби добре пригоститися там медом... Хто відповість, чи було так насправді? Правильно. Звичайно ж, ні. Просто Вінні Пуха випадково закинуло ураганом у зовсім чужу казку. А ви знаєте, дітки, що дуже часто в зовсім різних казках можуть діяти однакові герої, наприклад, Баба Яга чи лиха мачуха, або прекрасна принцеса. А може, хтось мені скаже, які однакові персонажі діють і в казці про Шрека, і в казці про Вінні Пуха? Авжеж, і в першій, і у другій казці ми зустрічаємо героя віслюка! Молодці, дітки! Ви чудово впорались із завданням! Тепер у Казколандії знову панує порядок і сторожа може впевнено впустити вас у казкову країну.

Під час виконання завдань педагог / психолог допомагає дітям за потреби, а також роздає відзнаки королеви Фантазії за правильні відповіді й активну роботу у процесі виконання завдань. Звучить музика.

– Чуєте, діти? Це ворота Казколандії гостинно розчинилися перед вами. Рушаймо! Ви, дітки, мабуть, уже зрозуміли, що казка неможлива без її героїв, а герої – це усі ті, хто діє в цій казці. Їх іще називають персонажами або дійовими особами і без них не буває казок. Герої можуть бути головними і друго-

рядними. Головні герої – це ті герої, з якими, власне, відбуваються всі основні пригоди, а другорядні – ті, хто зустрічається на шляху головних, допомагає або перешкоджає їм протягом казки. Хай кожен із вас назве свою улюблену казочку і спробує визначити, хто ж у ній головний герой.

Діти називають казки, за допомогою педагога / психолога визначаючи у них головних героїв.

– А зараз, дітки, ще раз поміркуємо, хто ж такі герої казки? Ви всі, напевно, знаєте казочку про Івасика-Телесика? Послухаймо її ще раз, щоб добре пригадати.

Педагог / психолог вмикає аудіоносій з казкою.

– От і добре! Казочка закінчилася і тепер ви готові назвати її героїв, чи не так? Зазирнімо до нашої чарівної скриньки. Здається, вона знову підготувала нам сюрприз.

В скриньці мають бути фігурки або зображення героїв казки, а також предметів побуту, знарядь, споруд тощо, що фігурують у сюжеті. Казка може бути замінена на будь-яку іншу за вибором педагога. Діти по черзі виймають зі скриньки по одному предмету, називають його та разом з педагогом / психологом визначають, чи є назване героєм, чи ні.

– Отже, дітки, ми з вами виявили, що ані хата, ані човен, ані лопата не можуть бути героями казки. Це просто предмети, якими герої користуються, або будівлі, у яких живуть. Але є й такі казки, у яких дійовими особами можуть бути різні предмети або, наприклад, посуд. Ось послушайте!

Педагог / психолог зачитує або вмикає аудіозапис казок «Мийдодір» і «Федорине горе» Корнія Чуковського або уривки з них.

– Поміркуймо, чому різні предмети в цих казках є їхніми героями? Так, адже вони розмірковують, розмовляють і діють, як живі істоти, й за їхньою допомогою відбуваються події в казці. А хто мені скаже, хто ж у нашій казочці про Телесика є її головним героєм? Авжеж, це сам Івасик-Телесик, хоробрий хлопчик, що не побоявся протистояти навіть страшній відьмі. А тепер, дітки, ви нам з Телесиком ще раз розкажіть, хто ж у цій казочці добрий, а хто лихий. Для цього ви зараз розділитеся на дві команди, порадитесь між собою й розповісте Телесикові, хто є хто у його казочці, аби він більше не потрапляв у халепу.

Педагог / психолог ділить дітей на дві команди, після чого вони характеризують персонажів, намагаючись аргументувати свої твердження.

– Ну ось, тепер наш Телесик може впевнено повертатися до своєї казочки. Завдяки вам йому більше нічого не загрожує. А ви ще не раз зустрінетеся з ним на сторінках книжечок із казками. А ми з вами вкотре пригадаємо, хто ж такі казкові герої? Якими вони бувають? Молодці, дітки, саме так, герої – це ті, що діють у казці, а бувають вони головними і другорядними, а також хорошими й поганими або позитивними й негативними. На жаль, час перебування в казковій країні обмежений і сьогодні ви вже маєте повертатися до школи / садочка. Але наша з вами

мандрівка Казколандією не завершилася. Зовсім скоро ми з вами повернемося до казкової країни, адже мешканцям Казколандії надзвичайно сподобалися розумні, кмітливі та виховані гості.

Звучить вірш. Лунає музика зі скриньки.

– Ворота Казколандії зачинено до наступного разу. Ви повернулися до школи. А мені вже час до моїх підданих. До наступної зустрічі, дітки! До побачення!

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОГО ВИГЛЯДУ ПЕРСОНАЖА

Заняття 3

Корекційна мета: Ознайомити дітей з особливостями зовнішнього вигляду персонажів (героїв) відомих казок; навчити самотійно створювати зовнішній образ персонажа; розвивати мислення, уявлення, уяву, дрібну моторику рук.

Необхідний матеріал: Музична скринька, ляльки, ляльковий одяг, пластилін, аудіозапис казки, герої казки, тексти загадок, фішки чи дрібні предмети, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Добрий день, дітки! Пригадуєте, хто я? Так, так, я королева казкової країни Казколандії, а звати мене Фантазія. Сьогодні настав час нашої з вами чергової мандрівки до моїх володінь. Готові? Тоді рушаймо!

На фоні музики звучить вірш.

– Ви ж пам'ятаєте, дітки, що ми не можемо просто так пройти повз сторожу, що охороняє ворота Казколандії? Хто це, пригадуєте? Так, це Дракон та Змій Горинич. Сьогодні вам потрібно буде відгадати загадки, аби потрапити за ворота: «Золоте волосся

має, поміж принцес проживає». Хто це? Правильно, це Золотоволоска. А як ви здогадалися? Ну, звичайно ж, казкову героїню називають так тому, що вона має золоте волосся, тобто за її зовнішньою ознакою. А ось вам і ще одна загадка: «Капелюшок червоненький носить дівчинка маленька». Хто це така? Безперечно, – це Червона Шапочка! Молодці. Як бачите, і цю казкову героїню також називають за її зовнішньою ознакою. А давайте пригадаємо, в іменах яких іще казкових персонажів зустрічаються елементи їхньої зовнішності або одягу.

Для прикладу можуть бути використані такі персонажі: Попелюшка, Карлик Ніс, Білосніжка, Золота Рибка, Півник Золотий Гребінчик тощо.

– Ви справжні молодці! Добре знаєте казки та їхніх героїв і, звичайно ж, заслуговуєте на мої спеціальні відзнаки! А хто мені нагадає, дітки, що ми з вами робили під час нашої попередньої зустрічі? Саме так, ми навчилися визначати, хто такі герої казки та якими вони бувають. Нагадайте мені про це. Правильно. Молодці! Герої усіх казок – мої піддані й вони дуже задоволені тим, що ви такі старанні й уважні. Якщо й надалі будете старанними, то неодмінно, як я й обіцяла, станете також почесними казколандівцями, громадянами казкової держави. Отож, дітки, ви, мабуть, уже зрозуміли, що сьогодні ми з вами будемо вчитися визначати героїв (персонажів) казок за їхньою зовнішністю, а допоможе мені в цьому героїня нашої першої загадки Золотоволоска, адже, поглянувши на неї, ми з першого

погляду можемо сказати, з якої вона казки. Хто з вас, дітки, може сказати мені, що таке зовнішність? Так, зовнішність – це, іншими словами, зовнішній вигляд: одяг, зачіска, риси обличчя, особливості фігури, зріст. Пригадуєте, нещодавно ми з вами будували чарівний будиночок-казку для моїх підданих? Так от, головний архітектор Казколандії побудував ще один, зовсім новий, будиночок, але мешканців у ньому ще немає, бо ніхто не знає, якими вони мають бути. Тож сьогодні на вас очікує особлива місія: ви маєте заселити нову казку, описавши її героїв. Нам, як завжди, допоможе в цьому чарівна скринька, адже в ній вже лежать картки з іменами персонажів. Але перш ніж братися до роботи, ми, звичайно, повинні прослухати казочку, аби дізнатися, кого нам потрібно описувати. Я недарма сказала вам, що сьогодні разом з нами буде принцеса Золотоволоска, адже це саме з нею трапилася біда. Усі знають, хто вона така й можуть легко описати її зовнішність, але, на жаль, не всім відомі інші персонажі її казки, тому вона не може заселитися у свій новий будиночок без інших героїв своєї казки, якщо нікому не під силу їх описати. Отож, дітки, послухаймо казку, щоб допомогти Золотоволосці.

Педагог / психолог зачитує дітям казку або вмикає аудіозапис.

– Тепер ви всі пригадали казочку про принцесу Золотоволоску і зможете допомогти їй, ожививши своїм описом усіх інших героїв казки й заселивши казковий будиночок. А чи знаєте ви, як потрібно

правильно описувати казкових персонажів так, щоб вони ожили й почали діяти у своїй казці? Усі ми не схожі один на одного, дівчатка відрізняються від хлопчиків, адже вони люблять носити гарні сукні й бантики, а також гарні черевички на підборах, проте не всі дівчатка охайні та красиві. Трапляються між ними іноді й нечепури та бруднулі. Вони не люблять причісуватися та вмивати личко. Хоч усе-таки більше не люблять стежити за собою хлопчики. У них часто трапляються відірвані ґудзики, скуйовджене волосся, брудні черевички та незрозумілі плями на одязі. Проте є серед хлопчиків і зовсім чистенькі, акуратно вдягнені та причесані. Тож зараз, дітки, ми з вами опишемо, який вигляд мають герої нашої казки. Молодці! Тепер у моєму королівстві з'явиться ще один казковий будиночок, заселений моїми підданими, а Золотоволоска нарешті зможе повернутися у свою казку. Але перш ніж це зробити, вона пропонує вам побути справжніми чарівниками і створити найсправжнісіньке диво!

Роздивіться, що лежить у вас на партах. Так, справді, це ляльки, ляльковий одяг та пластилін. Кожен з вас може обрати когось із персонажів нашої сьогоднішньої казочки або свого улюбленого казкового героя і створити його за допомогою тих предметів, що лежать перед вами. За необхідності, звертайтеся до товаришів, якщо у вас не виявиться чогось потрібного. І пам'ятайте, що справжні добрі чарівники завжди приходять на допомогу один одному!

Під час виконання завдання педагог / психолог контролює процес, коригує, підказує, допомагає за необхідності.

– А тепер, дітки, погляньмо, як вам вдалося ваше перше справжнє диво на території казкової країни. Чи вийшло у вас задумане? Чи схожі ваші герої на справжніх казкових персонажів? А зараз обміняйтеся своїми героями і спробуйте відповісти, кого ж зобразив ваш сусід чи сусідка. Молодці, дітки! Усі ви, безперечно, дуже старалися й Золотоволоска вами надзвичайно задоволена! А зараз я назву вам когось із казкових героїв, а ви його відповідно одягнете. Молодці! Ви справжні чарівники! Ось таким чином і створюється зовнішність казкового героя. Правильно підібравши одяг, прикраси чи предмети, що належать окремому героєві, ви надаєте йому потрібного зовнішнього вигляду.

Ось і все, дітки. Золотоволосці вже час повертатися у свою казку, та й ваш час перебування у чарівній країні Казколандії добігає кінця. Чуєте, звучить музика? Це наша чарівна скринька вже нагадує нам про те, що ворота Казколандії незабаром зачиняться, а вам час повертатися.

Звучить музика. Педагог / психолог зачитує завершальний віршик.

– От ви і вдома! Тут на вас уже чекає безліч інших важливих справ. А мені час повертатися до своїх королівських обов'язків! До побачення, дітки! До нової зустрічі незабаром!

СПІВСТАВЛЕННЯ ЗОВНІШНОСТІ ПЕРСОНАЖА З ЙОГО ХАРАКТЕРОМ ТА ВЧИНКАМИ

Заняття 4

Корекційна мета: Формувати у дітей розуміння характеру казкового персонажа (героя) як необхідного елемента для цілісності та самодостатності героя; розвивати мислення, уявлення, уяву та пам'ять.

Необхідні матеріали: Музична скринька, чарівні мішечки, тексти загадок, торбинка чи скринька з картками, фішки чи дрібні предмети.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Вітаю вас, дорогі дітки! От ми й знову зустрілися, аби вирушити разом у чергову захопливу мандрівку казковою країною Казколандією! Сьогодні на вас чекатимуть нові захопливі пригоди й випробування, адже тим, хто слухняний, кмітливий і допитливий, ніколи не буває нудно. А ви, дітки, саме такі! Я вже встигла в цьому переконатися. Ну що ж, готові до нових пригод? Рушаймо!

Звучить музика і вступний вірш.

– Ви ж пам'ятаєте, діти, про грізну сторожу на вході до Казколандії? Хто мені нагадає про те, кому

із казкових героїв випала честь охороняти ворота казкового королівства? Так, молодці! Правильно. А сьогодні наші охоронці особливо суворі. Вони приготували вам цілу низку загадок, адже вже переконалися, які ви кмітливі й як легко вам потрапити за ворота казкового королівства: «Веселий, товариський і кумедний герой, що понад усе на світі любить варення». Хто це? Ну звісно ж Карлсон! Молодці! А хто мені підкаже, хто витягнув найбільший казковий овоч і що ж це був за таємничий овоч? Авжеж! Це ріпка, котру витягнули завдяки маленькій мишці! Ви справжні знавці казок, дітки! А скажіть-но мені тоді, у якій казці дівчинка ходила серед зими по весняні підсніжники? Саме так. Це казка про дванадцять місяців. А хто відповість, яка героїня відомої казки править країною вічної зими, куди хитрістю заманила доброго й люблячого хлопчика? Молодці! Це й справді Снігова Королева! А кому було дуже незручно спати, попри те, що їй постелили надзвичайно м'яку постіль? Так, справді, це була принцеса, що спала на горошині з відомої казки Андерсена. А який відомий герой казки перехитрив усіх зустрічних і тільки Лисичку – не зміг? Авжеж, це Колобок! А хто знає, яку героїню жорстоко вигнали з дому, але в лісі їй трапилися аж семеро друзів? Так, молодці! Це й справді Білосніжка! Наша сторожа в захваті від того, як добре ви знаєте казки і з задоволенням розчиняє для вас ворота!

За кожну правильну відповідь педагог / психолог вручає учневі відзнаку королеви Фантазії.

– Поспішаймо мерщій до нашої головної площі перед палацом, адже там на нас уже чекає нове цікаве випробування. А ось мій давній знайомий – це принц із однієї з казок. Як ви думаєте, який він? Хто пригадає нашу минулу подорож і розкаже мені про цього героя? Так, правильно, але чи повністю ми можемо розібратися в героєві, знаючи тільки про його зовнішній вигляд? Чи, може, треба знати ще про щось, як гадаєте? Чи можемо ми щось сказати про героя, не знаючи казки? Добрий він чи злий, товариський чи, може, бешкетник? Звичайно ж, не можемо. Ось послухайте, яка незвичайна пригода трапилась із нашим сьогоднішнім героєм. На яку небезпеку він наражався і які неймовірні випробування подолав.

Жив собі колись у далекій-далекій країні добрий і могутній король. Правив він мудро і справедливо своїм народом і мав собі на потіху єдиного сина. Та що вже був той син гарним і добрим, то й рівних йому в цілому королівстві не було. От якось покликав король принца і сказав йому, що досягнув він, мовляв, того віку, коли час обирати собі наречену. А отже, пора йому збиратися в далеку дорогу, аби знайти собі дівчину до серця. А щоб не було йому самотньо в пошуках, звелів король своєму першому радникові відправити і свого сина, принцевого ровесника, йому за товариша. От тільки не відомо було королеві, що радник його лиш прикидався чесним та відданим, а насправді був заздрісним, лихим і підступним та ще й володів таємними чарами, ко-

трим і сина свого також навчив. От вирушили хлопці від королівського палацу як найближчі друзі, та тільки відїхали далеченько, як промовив підступний радників син лихе чаклунське слово, і в ту ж мить перетворився прекрасний принц на потворного обірванця. Такого страшного, що кожен, хто зустрічав його, кидався тікати світ за очі. А зрадник узяв собі зовнішність принца та й рушив собі на пошуки далі. Але й королевич не здався, не впав у відчай, а потай рушив навздогін самозванцеві. Що вже тяжко довелося йому в дорозі, то й розказати про те годі! Але от нарешті зустрівся самозванцеві по дорозі величний замок, у котрому жив відважний лицар зі своєю донькою красунею. І вирішив він у тому замкові зупинитися, як тільки вгледів, якою гарною була лицарева донька. Зустріли самозванця, звісно, як найдорожчого гостя, адже всі думали, бущімто справжній королевич прибув до них на гостину. Прибився до того замку і справжній принц. От тільки не поспішали його брати туди навіть останнім прислужником. Вдалося бідоласі лиш ублагати, аби пустили за шмат хліба чистити замкові конюшні. А самозванець тим часом, дивлячись на багатство лицареве й на доньку його прегарну, вирішив звести того зі світу, адже розумів, що не можна йому повертатися назад до палацу, бо неодмінно там розпізнають його підступність і зрозуміють, що він не принц. От і вирішив зрадник жити собі у розкоші, захопивши лицареві статки і красуню дочку. Та не знав самозванець того, що і дівчина була не простою, адже

вчилася вона ще з дитинства найрізноманітнішим чарам. Одразу помітила лицарева донька підступність зрадникову й чари його лиходійські і звеліла замковій сторожі кинути самозванця до темниці, а чаклунство його розвіяла. І тільки-но сталося це, як спали чари й зі справжнього королевича. Тут-таки закликав його лицар до замку й одразу ж погодився віддати за нього єдину свою донечку. Побралися молодята невдовзі, а згодом батько король поступився їм тронем. І такими вони були королем і королевою, що й рівних їм у цілому світі не було. А підступного королівського радника разом з його зрадливим сином назавжди прогнали із того королівства і ніхто про них більше не чув.

Тепер, дітки, ви знаєте, які випробовування випали на долю мого сьогоднішнього помічника. А спробуймо тепер його описати. Ось бачите, про людину говорить не тільки її зовнішність, але і вчинки, тому для того, аби розповісти про неї, нам потрібно знати не лише про те, у що вона вбрана, але також і те, як поводитьься.

Усі ми дуже різні. Хтось любить вчитися, а хтось – не дуже, хтось веселий, а хтось сумний, когось подобається гратися, а когось – читати. Серед вас, напевно, є слухняні й бешкетники, чемні й не дуже, працьовиті й пустотливі – усі ці риси можна назвати одним словом: характер. Зараз ми з вами трішечки поекспериментуємо, я пропоную кожному з вас описати характер вашого сусіда чи сусідки. Які вони, ваші друзі?

Молодці! А тепер повернімось до нашого сьогоднішнього помічника і його пригод. Спробуємо описати характер персонажів сьогоднішньої казки. Як ви думаєте, чи завжди він співпадає із зовнішністю, тобто, чи завжди гарно вбрана людина добра й лагідна, а той, хто в лахмітті, лихий і підступний?

Діти під керівництвом педагога / психолога аналізують характер героїв прослуханої казки та порівнюють їх із їхньою зовнішністю.

– Молодці, дітки! Принц дуже задоволений вами, адже ви все правильно зрозуміли. Проте у казках і справді дуже часто зустрічаються герої, чия зовнішність відповідає їхньому характеру. Поміркуймо, хто це може бути? Ось, наприклад, принцеси – переважно красиві, гарно вбрані й добрі, тобто позитивні персонажі, а Баба Яга – лиха й підступна, потворна і вбрана в лахміття.

А зараз, дітки, наш принц пропонує вам трохи погратися. У нашій чарівній скриньці лежать картки, на яких написані різні риси казкових персонажів. Вашим завданням буде визначити, до яких рис належить написане на картці, котру ви витягнете. Ті, у кого будуть описані риси зовнішності, мають стати праворуч від мене, а ті, на чиїх картках будуть описані риси характеру – ліворуч.

Діти по черзі виймають картки і приєднуються до тієї чи іншої групи.

– От і чудово! Принц задоволений тим, як ви впоралися з цим завданням! І вже готовий дати вам наступне. Вам потрібно буде розділитися на дві

команди, після чого я назву казкового героя, а ви повинні будете називати його риси. Одна з команд називатиме лише риси зовнішності, а інша – лише характеру. Переможуть ті, хто назве більше рис цього персонажа.

Дуже добре, дітки! А хочете ще трішки погратися? Тоді нам потрібно розділитися на пари! Правила гри такі: одному з вас я буду пошепки називати героя, а він повинен так описати його зовнішність і характер, щоб інший зміг відгадати, що ж це за герой. Молодці! Усі, хто правильно вгадав казкового героя за його рисами, отримають, як завжди, мою особливу відзнаку, завдяки якій ви згодом станете почесними громадянами казкового королівства.

Нашому принцеві, діти, вже настав час повертатися у свою казку, адже там на його Високість чекає чимало важливих справ. Та й вам незабаром пора буде повертатися додому. Але наостанок принц пропонує вам пригадати усіх добрих і злих героїв казок, яких тільки ви знаєте, обрати двох з них, хорошого і поганого, з якими вам хотілося б вигадати казку, адже для мене і моїх підданих немає кращого подарунка, аніж нова казочка, особливо вигадана такими розумними, дотепними і кмітливими дітьми! А щоб ви не забули, кого з героїв обрали для своїх казочок, ви запишете їхні імена на спеціальних зачарованих папірцях, котрі будуть зберігатися в нашій чарівній скринці.

Діти визначаються з казковими персонажами.
Педагог / психолог, за необхідності, скориговує процес.

– Чуєте музику, дітки? Це наша скринька вже нагадує нам про те, що час вашого перебування у Казколандії на сьогодні збіг, а ворота ось-ось зачиняться. Вам пора повертатися до школи, а я з нетерпінням чекатиму на нашу нову зустріч.

Грає музика. Звучить завершальний вірш.

– Ось і все, дітки! До нових зустрічей, цікавих завдань і захопливих пригод! До побачення!

АГЛЮТИНАЦІЯ

Заняття 5

Корекційна мета: Формувати у дітей адекватне уявлення про зовнішність казкового персонажа як невід'ємну складову образу героя, вдаючись до прийому аглютинації як одного із структурних елементів образу уяви; розвивати у дітей образне мислення, уявлення, уяву, дрібну моторику рук.

Необхідні матеріали: Музична скринька, лялька, пластилін, іграшковий одяг, герої казки, тексти загадок, фішки чи інші дрібні предмети, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Доброго дня вам, дітки! Сьогодні я прийшла до вас з гарною новиною, адже вам знову випаде нагода побувати у казковому королівстві. Хто з вас пригадає, як воно називається? Молодці, діти! Це казкава країна Казколандія, де у своїх казках-будиночках живуть усі на світі казкові герої. Готові мандрувати? Тоді вирушаймо!

Грає музика. Звучить вступний вірш.

– От ми знову, дітки, біля воріт чарівної Казколандії, але ж ви пам'ятаєте, що їх пильно охороняє сувора сторожа? Жоден випадковий перехожий не

може просто так потрапити за казкові ворота. Дракон та Змій Горинич усіх перевіряють на знання казок. От і цього разу вони приготували для вас нові завдання. Але я переконана, такі кмітливі діти, як ви, легко впораються з їхніми загадками. Починаймо.

В гарній сукні я й короні,
Хоч і не сиджу на троні,
А паличці моїй чарівній
Дива здійснить під силу дивні!

– Правильно, дітки! Звісно ж, це фея! Ви швидко впоралися з першим завданням! Послухаймо друге:

На мітлі вона літає,
Дітлахів малих лякає,
Або містом чи селом
Мчить у ступі з помелом!

– Ви правильно впізнали, діти, це ж усім відома Баба Яга! Послухайте! Звучить музика! Це означає, що ви впоралися із завданнями наших суворих охоронців і вони розчиняють перед вами ворота! А наша чарівна скринька вже скликає мешканців Казколандії на головну площу до казкового палацу. Нам теж туди! Хутчій, дітки!

О, а ось і моя давня подруга! Це героїня багатьох захоплених і, переконана, улюблених вами казок, а ще саме вона є відгадкою на нашу сьогоднішню

першу загадку. То хто ж це, дітки, як ви гадаєте? Опишіть мені її. Яка вона? Який має вигляд, який характер? А може, хтось пригадає, у яких казках діє ця героїня?

Разом з дітьми педагог / психолог окреслює образ казкової феї, наповнює його портретними та характерологічними подробицями й візуалізує за допомогою ляльки чи малюнка.

– Пригадуєте, дітки, як під час нашої з вами минулої зустрічі ми говорили про те, що характер героїв казок часто тісно пов'язаний з їхньою зовнішністю? Лиходії в казках часто мають вигляд бридкий і потворний, а добрі герої – красиві й гарно вбрані. А як ви думаєте, чи під силу кому-небудь перетворити красивого позитивного, тобто доброго, персонажа на його протилежність. Пригадаймо, яка халепа трапилася з принцем, з котрим ми зустрічалися під час минулої мандрівки. Хто мені нагадає? Так, саме через підступність і лихі чари прекрасний принц перетворився на потворного, брудного обірванця і тільки доброта й мудрість красуні-дівчини врятували його від лиха. Так от, дітки, сьогодні я відкрию вам справжню велику таємницю, завдяки якій ви зможете легко перетворювати одних казкових персонажів в інших так, як це роблять чарівники в багатьох казках. А допоможе нам у цьому наша фея. Поміркуймо, звідки нам з вами відомо, що це саме фея? Правильно. У справжньої феї неодмінно повинні бути гарна сукня, корона і, найголовніше, – чарівна паличка. А як ви думаєте, чи могли б ми нашу

фею перетворити, наприклад, на Бабу Ягу? Що нам потрібно було б у першу чергу для цього зробити? Правильно, позбавити її того, що робить її феєю, тобто зняти сукню, корону й забрати паличку. Але чи стане вона після цього Бабою Ягою? Звісно, не стане. А чому? Тепер так само подумаємо, за якими ознаками ми розуміємо, що це саме Баба Яга. Молодці! Всі ми знаємо, що Баба Яга одягнена в темний некрасивий одяг, носить на голові хустку, має скуповджене волосся, а також неодмінно мітлу або ступу з помелом. Якщо усе це ми дамо нашій феї, а також за допомогою пластиліну трішечки змінимо їй риси обличчя, наприклад, начаклуємо їй довгий ніс гачком, чи стане вона схожою на Бабу Ягу? Правильно, стане. Тоді зробимо це й побачимо, що в нас вийде. На партах перед собою ви знайдете усе необхідне. Починаймо!

За допомогою відповідної атрибутики діти перевдягають і змінюють ляльку. Робота може бути як колективною, так і індивідуальною, залежно від вікових та інших особливостей дітей. Міра втручання у процес педагога / психолога також визначається вище наведеними причинами. У разі роботи з дітьми, що мають незначні порушення зору або й зовсім не мають їх, робота з лялькою може бути замінена на роботу з кольоровими олівцями, якщо педагог чи психолог вважає її більш ефективною.

– От бачите, дітки, тепер наша прекрасна фея зовсім не схожа на себе. Завдяки вам вона перетворилася на справжню Бабу Ягу. То хто мені скаже,

що потрібно зробити, аби один казковий персонаж перетворився на зовсім іншого казкового героя? Правильно, потрібно надати йому інших рис. А як це можна зробити? Ну, звісно ж, його треба перевдягти, а також виліпити, намалювати або наклеїти йому ті зовнішні риси, якими ви хотіли б його наділити. Пригадуєте, дітки, казкову героїню Русалоньку, з відомої казки Андерсена? Як ви гадаєте, як знаменитий казкар створив свою морську принцесу? Він просто поєднав зовнішність прекрасної дівчини, адже саме такою є верхня її половина, і розкішний риб'ячий хвіст, котрим казкар наділив її замість ніг. Вигадуючи казку, ви також можете експериментувати і фантазувати, адже це може бути так весело й цікаво!

А тепер, дітки, трішки пограймося: зараз я кожному з вас запропоную якогось казкового героя, а вашим завданням буде визначити, який з казкових персонажів є його протилежністю, й перетворити свого героя на цього персонажа.

Діти самотійно виконують роботу, педагог / психолог втручається у процес лише за нагальної необхідності.

– Молодці, дітки! Ви добре впоралися! А це означає, що ви отримуєте мою відзнаку! А тепер розчаклуймо нашу сьогоднішню помічницю фею, адже час спливає і їй уже потрібно повертатися у свою казку, тому що за її довгої відсутності там може трапитись яка-небудь халепа, а ще більша халепа трапиться тоді, коли замість прекрасної феї в казку рап-

том повернеться Баба Яга. Тож настала пора знову повернути феї її вигляд, вбрання й чарівну паличку!

Діти знову перевдягають ляльку або за допомогою кольорових олівців малюють фею.

– Ось і все, дітки. Фея поспішила до своєї казки, а вам також уже пора повертатися до школи / садочка. Чуєте, скринька вже нагадує вам про це своєю музикою, а ворота Казколандії готові зачинитися до нашої наступної зустрічі!

Звучить музика зі скриньки і завершальний вірш.

– На сьогодні, діти, ваша мандрівка закінчилася, але невдовзі ми знову вирушимо назустріч новим пригодам. А зараз мені вже час братися до своїх казкових справ. До побачення, любі дітки!

АНАЛОГІЯ

Заняття 6

Корекційна мета: Конкретизувати уявлення про предмети і явища, що їх оточують, якщо робота ведеться з дітьми, які мають глибокі порушення зору; розвивати образне мислення, творчу уяву, уявлення, зв'язне мовлення.

Необхідні матеріали: Музична скринька, м'ячики, пластилін, герої казок, тексти загадок, фішки, іграшки, малюнки, клаптики вати, тканина з блискітками, папір або картон, тонкі дерев'яні, пластмасові, металеві, скляні пластинки, дзеркальце для проведення аналогії між предметами, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Добрий день вам, дорогі дітки! Сьогодні в мене чудовий настрій, адже настав час нової зустрічі з вами! Я, як і всі мої піддані, з нетерпінням чекала цього моменту, а ви? Ну, коли так, то давайте не марнувати часу! Хутчій за пригодами!

Грає музика. Звучить вступний вірш.

– Ви вже, напевно, звикли, дітки, що сувора сторожа біля чарівних воріт неодмінно має для вас яке-небудь каверзне завдання, чи не так? От і цього

разу у них уже готові нові загадки, але я впевнена, що ви, як і завжди, легко їх розгадаєте!

Прокидаюсь з сонечком вранці залюбки,
Схожі на промінчики маю пелюстки,
Проводжаю поглядом сонечко ясне,
Сонячною квіткою люди звуть мене.

– Правильно, дітки! Звичайно ж, це соняшник!
Ви правильно відгадали!

Я великий і малий,
Я живий і неживий.
Я і забавка дитяча,
І працюю я добряче!
Все на світі зробить,
Звісно ж, справжній ... (робот).

– Так, молодці, дітки! Це саме робот може бути і вашою улюбленою іграшкою, і справжнім, великим і сильним помічником для дорослих на величезних виробництвах. А ще він може бути схожим на кого завгодно: на хлопчика й на дівчинку, на пташку чи тваринку або й узагалі змінювати форму. Як, дітки, такі роботи називаються? Правильно! Трансформери.

В небі я літаю, хвіст і крила маю.

– Саме так, це пташка. А хто мені скаже, чи є іще щось, що може бути відгадкою на цю загадку? Що

іще літає високо-високо в небі з крилами і хвостом? Ну, звичайно ж, це літак! І знову ви правильно здогадалися! Сторожа люб'язно відчиняє для вас ворота, тож поспішаймо мерщій на наше звичне місце, на площу перед казковим палацом. А поки ми йдемо, скажіть мені, дітки, ось що, чи ніколи не здавалося вам, що є деякі речі або явища, котрі б нагадували вам чимось інші явища або предмети? Поміркуємо. Аби ви потрапили сьогодні до Казколандії, наша сторожа загадала вам загадки, з котрими ви добре впоралися, але от на другу загадку ми мали аж дві правильні відповіді. Як ви думаєте, чому? Правильно, тому що літак нагадує нам пташку в польоті, адже вчені авіаконструктори спеціально проєктують літаки таким чином, щоб їм легше було триматися в повітрі, а підгледіли вони цю особливість саме у пташок. А що з нашою ще однією загадкою, хто мені підкаже? Чи є там щось, що було б подібне до чогось іншого? Нумо, хто з вас найуважніший? Адже підказка на моє питання є прямісінько в самій загадці! Молодці! Соняшник справді своїм виглядом дуже нагадує сонечко, і є таким, яким ми бачимо його на малюнках. Отже, можемо порівняти!

У випадку, якщо робота ведеться з дітьми, що мають глибокі порушення зору, для порівняння необхідно надати іграшки чи муляжі предметів, що максимально наближені до оригіналу й не мають жодних елементів стилізації. Для дітей із незначними порушеннями зору чи зовсім без них можна використовувати малюнки порівнюваних предметів.

– Ой, дітки, а хто це такий котиться нам назустріч?! Та це ж Колобок! Усі ви, напевно, добре пам'ятаєте цього непосидючого казкового персонажа з відомої народної казки.

Педагог / психолог демонструє дітям іграшку або картинку, що зображує Колобка.

– Придивіться уважно, який він, наш Колобок. Хто мені його опише? Так, дітки, молодці! Цей герой круглий і жовтий. А чи не нагадує він вам якусь дуже відому річ? Напевно, у кожного з вас є така іграшка, котрою ви залюбки граєтесь? Ну, звичайно ж, це м'ячик! А пам'ятаєте, як під час нашої минулої мандрівки до Казколандії ви вчилися бути справжніми чарівниками? Хто мені нагадає, що ми для цього робили і що в нас з вами вийшло? Правильно! Ми вчилися перетворювати одних казкових героїв на інших. А сьогодні, дітки, ви будете вчитися вже зовсім іншим чарам, адже на казкових персонажів можна перетворити не лише інших персонажів, а й зовсім звичайні буденні речі. Досить лише, щоб вони хоч трішечки нагадували вам якогось казкового героя або того героя, котрого ви вигадали самостійно. Погляньте, скільки гарненьких м'ячиків у нас є! А як, на вашу думку, що потрібно зробити, щоб перетворити їх на цілий гурт веселих колобків, які стануть справжніми друзями для нашого знайомого, і тоді вже жодна лисичка-хитрунка не буде йому страшною! У кожного з вас на партах є особливий, чарівний пластилін, за допомогою якого ми й здійснимо це чарівне перетворення!

Під керівництвом педагога / психолога діти з м'ячиків та пластиліну виготовляють колобків.

– Погляньте-но, дітки, скільки нових друзів тепер має наш Колобок! Він дуже вдячний вам за такий чудовий подарунок і цікавиться, чи не знаєте ви, бува, іще якихось предметів або казкових героїв, котрі були б схожими на щось інше? От, наприклад, мені здається, що легенькі хмаринки в літньому небі дуже нагадують клаптики вати: вони видаються такими ж м'якенькими й пухнастими. Нічне зоряне небо схоже на тканину, густо всіяну блискітками, а скло нагадує прозору кригу, що утворюється на великих річках і невеликих калюжках у тріскучі зимові морози.

Незалежно від ступеня зорової депривації дітей, з якими проводиться робота, їм необхідно наочно продемонструвати предмети, аналогію з якими було проведено вище.

– Ви сьогодні справжні молодці, дітки! Наш Колобок надзвичайно задоволений вами! Але йому вже дуже не терпиться гайнути хутчій зі своїми новими друзями в пошуках веселих пригод, тож він дякує вам і прощається на сьогодні, аби знову зустрітися на сторінках вашої улюбленої казочки. А може, це вже буде зовсім інша казка, де головними героями буде цілий гурт веселих завзятих Колобків. А на нас із вами очікує ще одна справа: нам потрібно буде допомогти одній маленькій качечці, що випадково відбилася від свого качиноного табунця й тепер ніяк не може повернутися до своєї казочки. Справа в

тому, що лихий чаклун зачарував казкове озеро, яке могло б перенести качечку до її тата й мами, братиків і сестричок. Він перетворив це озеро на якийсь предмет, що міг би його нагадувати. А нам з вами потрібно буде визначити, що ж це за предмет. Якщо ви впораєтеся з цим завданням, злі чари розвіються й озеро знову стане справжнім, а качечка зможе повернутися у свою казку. Поміркуймо, на що ж міг перетворити казкове озеро лихий чаклун?

Педагог / психолог демонструє дітям аркуші паперу, а також тонкі пластинки із матеріалів різної фактури та дзеркальце. Передбачається, що саме воно має слугувати аналогією до чарівного озера. У випадку, якщо діти не можуть самотійно встановити аналогію, педагогу / психологу необхідно скоригувати їх міркування. Якщо аналогію встановлено, діти повинні пояснити, якими аргументами вони керуються у своєму твердженні.

– От ми з вами, дітки, і розвіяли лихе чаклунство й допомогли ще одній казковій героїні, що втрапила в біду. Наша качечка успішно повернулася до свого табунця, а вам уже також настала пора повертатися до школи / садочка. Чуєте музику? Це чарівна скринька вже нагадує, що ворота ось-ось зачиняться, а ваш час перебування у Казколандії спливає.

Грає музика. Звучить завершальний вірш.

– Але в Казколандії для вас залишилося ще безліч нових цікавих відкриттів, тож до нової зустрічі не вдовзі! До побачення!

АКЦЕНТАЦІЯ

Заняття 7

Корекційна мета: Навчити дітей виділяти ту рису зовнішності чи характеру персонажа, на якій найбільше загострюється увага, завдяки чому вона стає його провідним елементом, визначаючи місце та роль персонажа в сюжеті казки; розвивати творчу уяву, мислення, уявлення.

Необхідні матеріали: Музична скринька, герої казок, пластилін, тексти загадок, фішки, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Добрий день усім малятам: і дівчатам, і хлоп'ятам! Це я, королева Фантазія. Ми сьогодні будемо продовжувати свою подорож країною Казколандією. Як і завжди, на вас сьогодні чекатимуть і нові цікаві завдання, і пригоди, і, звичайно ж, нові відкриття. Готові рушати? Гайда!

Грає музика. Звучить вступний вірш.

– А ось і наша грізна сторожа! Як і щоразу, наші охоронці приготували для вас декілька загадок, тільки відгадавши які ви зможете потрапити до казкової країни.

Довгий ніс, весела вдача,
Лиш сміюсь я, а не плачу,
Друга в скруті не покину,
Як я звуся?

– Молодці, дітки! Звичайно ж, це відомий казковий герой, веселий і допитливий дерев'яний хлопчик з довгим носом, котрого звать Буратіно. А може, ви пригадаєте ще якихось героїв із цієї казки? Правильно. А ось і друга загадка від нашої сторожі.

Хто загадку відгада?
Я пухнаста і руда!
Лиш ніяк не можу в світі
Я без хитрощів прожити.
Хто також цю має звичку –
Значить хитрий, як...

– Авжеж, дітки! Це руда симпатична хитрунка Лисичка, героїня дуже багатьох казочок. Навіть у казці, де живе герой попередньої загадки, не обійшлося без улесливої й хитрої лисиці. Хто пам'ятає, як її звали, дітки? Молодці! Ви знову успішно виконали всі завдання наших пильних охоронців, а це означає, що нам уже час рушати звичним маршрутом до площі перед казковим палацом. Ось і чарівна скринька нам про це сповіщає музикою. Чуєте? Ви ж пам'ятаєте, дорогі мої гості, що там, на чарівній площі, на нас уже з нетерпінням очікують мої вірні піддані, аби знову допомагати нам у виконанні найрізноманітніших завдань, адже їм дуже подобається

гратися з вами. А скажіть мені, дітки, чи помічали ви коли-небудь, що деякі казкові персонажі виділяються з-поміж інших якоюсь однією особливою рисою? От, наприклад, як ви думаєте, яка незвичайна риса є в Буратіно, котрий був героєм нашої першої загадки від сторожі? Правильно, це його надзвичайно довгий ніс, який він неодмінно пхав куди не слід і обов'язково втрапляв у які-небудь пригоди. Недарма ж в народі кажуть, що не варто пхати свого носа не у свої справи. Може, і ви коли-небудь чули такий вислів. Так от, любі дітки, саме завдяки своєму довгому допитливому носові Буратіно і став таким знаменитим. Тільки уявіть, що ніс у цього казкового персонажа раптом став таким, як і в усіх інших хлопчиків і дівчаток! Тоді й він би став звичайнісіньким, одним з багатьох інших хлопчиків, чи не так? А чи впізнали б ми так легко Лисичку з-поміж інших казкових звірят, коли б не її відома усім хитрість та пухнаста руда шубка? Напевно, що ні. Адже у казках цю героїню часто так і називають: Хитрунка або Руда.

Ось ми з вами, дітки, й дісталися головної площі Казколандії. Тільки погляньте, тут нас уже з радістю зустрічає Буратіно! Він зголосився бути нам сьогодні терплячим помічником, хоч йому так і кортить якнайшвидше запхати свого довгого носа у нову халепу.

Педагог / психолог має продемонструвати дітям малюнок або ляльку у вигляді цього казкового персонажа.

– Наш помічник, дітки, аж пританцьовує, так йому вже хочеться пограти з вами у яку-небудь гру,

тому не будемо примушувати його довго чекати! Пропоную вам ось що: ми з Буратіно будемо називати вам якусь рису, яка притаманна одній із тваринок, птахів чи комах, а ви спробуєте відгадати, про кого йдеться:

- Хто хитрий? – Лисичка.
- Хто працьовитий? – Бджілка.
- Хто боягузливий? – Заєць.
- Хто вірний? – Пес.
- Хто гордий? – Орел.
- Хто мудрий? – Сова.
- Хто кривляка? – Мавпа.

– Молодці, дітки! Буратіно дуже подобається гратися з вами, адже ви справжні розумники! І тому, як завжди, за кожную правильну відповідь ви отримуєте особливу відзнаку королеви Фантазії. А вам, дітки, сподобалося гратися з нашим сьогоднішнім помічником? Тоді продовжимо! Зараз ви розділитеся на пари. Кожному з вас я дам картку з описом однієї з рис якогось казкового персонажа, а другий має за цим описом впізнати, про кого йде мова. Потім те ж саме зробить другий учасник з кожної пари. У випадку, якщо обидва гравці з пари правильно відгадують персонажів, вони обидва отримають мою відзнаку, якщо ж ні – відзнаку одержить лише той, кому вдасться це зробити. Ну що, готові? Тоді починаймо!

Вона носила червоного капелюшка й турбувалася про свою бабусю (Червона Шапочка). Вона була

замурзаною й носила забруднений попелом одяг, але стала принцесою (Попелюшка). Він має три голови й дихає вогнем (Змій Горинич). Він має шрам у вигляді блискавки, носить старі окуляри і вчиться у школі чарівників (Гаррі Поттер). Він зелений, потворний і добрий (Шрек).

Молодці, дітки! Ви просто чудово впоралися! А зараз розкажіть нашому Буратіно про те, які найулюбленіші казкові герої в кожного з вас, адже йому дуже цікаво, з ким із нашої казкової країни Казколандії ви не просто знайомі, але й давно дружите. А щоб довести йому вашу дружбу з казковими персонажами, назвіть одну або декілька рис, якими він найбільше вирізняється, бо хто ж, як не справжні друзі, мають найкраще знати й зовнішність, і характер свого товариша! Молодці! Тепер і я, і Буратіно точно переконалися, що ви вже давно й дуже міцно товаришуєте з моїми підданими! На жаль, дітки, Буратіно вже настав час повертатися до своєї казки, адже він там головний герой і без нього в ній не може нічого відбуватися, а безліч таких, як і ви, хлопчиків і дівчаток, у всьому світі ще незнайомі з нашим веселим помічником, тому попрощаємося з ним і відпущимо додому. Тим більше, що й ваш час у Казколандії добігає кінця і скринька вже нагадує вам про те, що ворота на сьогодні зачиняються. Чуєте? Грає музика, звучить завершальний вірш.

- Ви повертаєтеся до школи / садочка, дітки, адже на вас, як і на мене, очікує ще безліч важливих справ! До побачення! До нової зустрічі!

ГІПЕРБОЛІЗАЦІЯ

Заняття 8

Корекційна мета: Навчити дітей розрізняти поняття «великий – малий», виявляти та застосовувати прийом гіперболізації до характеристики казкових персонажів; розвивати уяву та образне мислення.

Необхідні матеріали: Музична скринька, чарівні мішечки, герої казок, пластилін, тексти загадок, фішки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Вітаю вас, дітки! Я бачу, що ви усі вже зібралися й, напевно, вже готові до нової мандрівки у Казколандію, чи не так? От і чудово! Тоді гайда!

Під музику звучить початковий вірш.

– Наша сторожа, як і завжди, несе свою пильну варту! Вона не спить ні вдень, ні вночі й повз неї непоміченим не пролетить навіть найменший комарик. Тому знову вам доведеться виконати її чергове каверзне завдання!

Десь поблизько й недалечко,
У казковому містечку,
Чоловічків мила зграйка!
Є там Знайко і Незнайко,

Є поет і музикант...

Свій у кожного талант!

Все в них ладиться й ведеться!

Як народ той, дітки, зветься?.. (Коротульки).
(М. Носов «Пригоди Незнайка»)

Світом довго мандрував.

Де він лиш не побував!

В велетнів і ліліпутів

Довелось йому побути.

Знає всяк його тепер!

Це, звичайно... (Гулівер).

– Молодці, дітки! Я навіть не сумнівалася в тому, що ви знову впораєтесь із завданням! А поки ми йдемо до нашої центральної площі, трішечки пригадаємо, якими були герої, що стали відгадками на сьогоднішні загадки сторожі. Чому саме коротульки, хто пригадає? Ну, звичайно ж, тому, що вони були зовсім невеличкими на зріст: набагато меншими, аніж більшість ляльок, якими ви звикли гратися. Це були на перший погляд звичайні хлопчики й дівчатка, такі ж, як і ви, от тільки зовсім крихітні. У казках буває й таке, адже це казка, а в ній може відбуватися що завгодно! А з Гулівером трапилась і зовсім незвичайна історія, адже він побував і серед справжніх велетнів, де видавався таким маленьким, що легко міг гуляти долонею одного з незвичайних мешканців того краю, і серед ліліпутів. Хто з вас, дітки, знає хто це такі? Так, правильно! Це крихітний на-

род, схожий на коротульок із казки про Незнайка. Для них Гулівер уже сам був справжнім велетнем. Дуже великі й дуже малі герої часто зустрічаються в найрізноманітніших казках. Це можуть бути велетні і джини, крихітні феї, гномики й різні невеличкі чоловічки. Ось ми й підійшли до площі! А тут на нас уже очікують сьогоднішні супутники. Погляньте, це Джин і Ліліпутик. Хто з вас, дітки, знає хто такі джини? Правильно. Це такі казкові істоти, котрі живуть у пляшках або глиняних глечиках. Щоб випустити джина на свободу, потрібно загадати йому декілька бажань, котрі він повинен виконати. А от що станеться після цього – нікому не відомо, адже джини істоти непередбачувані. Вони виростають до велетенських розмірів і можуть бути як добрими, так і лихими. Втім наш помічник, звичайно ж, дуже добрий джин і вам немає чого боятися! А про ліліпутиків ви уже знаєте, тож берімося до виконання наших сьогоднішніх завдань. Тим більше, що казковим помічникам уже дуже хочеться познайомитися з вами ближче і, як ведеться, погратися. Зараз ми з вами розділимося на дві команди. Одна буде командою Джина, а друга – Ліліпутика. Команда Джина пригадуватиме й називатиме казки, у яких діють дуже великі герої, а команда Ліліпутика – навпаки. Виграють ті, хто пригадає більше казок. Ви справжні молодці, тепер нашим помічникам зрозуміло, які ви кмітливі й розумні і як багато казок знаєте! Від мене, як і завжди, ви отримуєте відзнаки королеви Фантазії! А пограймось-но іще, хочете? Тоді ставай-

те в коло. Зараз я буду називати різних казкових персонажів. Якщо це персонаж маленький, вам потрібно присісти, якщо звичайний – просто стояти, а якщо дуже великий – підняти руки догори. Той, хто помилився – вибуває з кола. Готові? Починаймо! Молодці! Це було дуже весело! А зараз, дітки, мені потрібна буде ваша допомога. Справа в тому, що один хлопчик-чарівник, що не дуже старанно навчається у школі чародіїв, не зміг виконати своє домашнє завдання як слід і всіх казкових звірів у чарівному лісі зробив одного розміру. Ви тільки уявіть, що тепер жираф і мишка однаковісінькі на зріст! Нам треба повернути нашим чарівним тваринам їхні розміри. А для цього потрібно буде розсортувати карточки, що лежать у моїй чарівній скриньці. Великі тварини мають бути окремо, а маленькі – окремо.

Набори карток мають бути виготовлені з розрахунку кількості дітей таким чином, щоб кожному з них дістався окремий набір.

– Чудово, дітки! Тепер усі звірята в казковому лісі знову мають звичайний розмір. Великі стали великими, а маленькі – маленькими. Ви дуже допомогли мені сьогодні, а також надзвичайно сподобалися моїм помічникам. Але, на жаль, на сьогодні ваша мандрівка закінчується, ворота зачиняються, а вам уже час вирушати до школи / садочка. Чуєте, про це сповіщає чарівна скринька.

Під музику звучить завершальний вірш.

– До нової зустрічі, дорогі дітки! Я з нетерпінням буду чекати на неї! До побачення!

ТИПІЗАЦІЯ

Заняття 9

Корекційна мета: Формувати у дітей правильне розуміння поняття «типовий персонаж»; ознайомити їх з прийомом типізації; розвивати пам'ять, уяву, увагу та образне мислення.

Необхідні матеріали: Музична скринька, герої казок, чарівні мішечки, тексти загадок, фішки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Добрий день, дітки! От і знову я повернулася до вашої школи / садочка, щоб запросити вас у гості до мого казкового королівства, що зветься Казколандією. Готові мандрувати? От і добре. Рушаймо!

Грає музика. Звучить вступний вірш.

– Не забули, дітки, що біля казкових воріт на вас, як завжди, чекає нове завдання від наших вартів? Я переконана, що воно знову не буде для вас перешкодою для мандрівки Казколандією. Тому потрібно швиденько впоратися із ним, адже на нас уже чекає багато нових важливих і цікавих справ.

Найбільш себе вона любила,
І Білосніжку отруїла.

Дівча вона не шкодувала,
Взимку за пролісками в ліс посидала.

Щоденно важко працювати
Попелюшку змушувала так звана мати.

В казках підступна і лиха,
Ця пані зветься...

– Ви правильно відповіли на всі загадки, дітки, і про це сповіщає нам наша чарівна скринька своєю музикою, тож гайда до Казколандії! Ой, дітки, ви тільки погляньте, хто на нас зачекався! Це ж казкові принцеси!

На випадок роботи з дітьми, що мають незначні порушення зору або взагалі не мають їх, для візуалізації казкових героїв може бути використано колаж, презентацію чи будь-які інші засоби, орієнтовані для візуального сприймання. Для дітей з глибокою зоровою депривацією необхідно підготувати ляльок, що мають відповідний одяг та аксесуари, щоб сформувати в них уявлення про конкретних казкових персонажів.

– А хто мені скаже, чи багато казок ви знаєте, у яких живуть ці героїні? Правильно. Таких казок і справді дуже багато! І більшість принцес у них хоч трішечки між собою схожі, чи не так? Поміркуємо, чим? Придивіться до наших героїнь, адже усі вони подібно вбрані. Хоч і мають різні сукенки, але всі вони яскраві й розкішні, а ще, якщо ви пригадаєте

казочки, у яких живуть принцеси, вам стане зрозуміло, що й діють вони, як правило, також у подібних обставинах. Чи не так? А пам'ятаєте, якою була відгадка на усі сьогоднішні загадки нашої сторожі? Правильно. Це була казкова мачуха. А які казочки ви знаєте з цією героїнею?

Педагог / психолог допомагає дітям (за необхідності) пригадати відповідні казки та частково відновити у пам'яті їхні сюжети.

– Ось бачите, із казки в казку мачуха неодмінно дуже любить своїх рідних дочок і так само неодмінно знущається з падчерки, примушуючи її робити всю хатню роботу й виконувати надважкі завдання. До речі, й інші герої таких казочок дуже схожі, адже мачушині дочки в них завжди злі, ледачі й некрасиві, а падчерки – гарні, добрі і старанні! А тепер пограймося! Я зі своїми помічницями називатиму вам декількох героїв казок. Вашим завданням буде згадати та назвати казки, у яких вони зустрічаються. За кожную правильну відповідь ви, як і зазвичай, отримуватимете мою королівську відзнаку.

Молодці, дітки! Наші принцеси в захваті від того, як добре ви знаєте казочки! Особливо їм подобається, що вам відомо так багато казок, де мешкають вони. А зараз, дітки, ви розділитесь на дві команди, одна з яких називатиме добрих героїв, що зустрічаються у багатьох казках, а інша – злих. Переможуть ті, кому вдасться згадати більше персонажів. Молодці! А зараз зробимо ось що: я називатиму вам казкових героїв, а ви плескатимете в долоньки тоді,

коли цей персонаж буде таким, що зустрічається в багатьох казках, якщо ж ні – плескати не треба. Зрозуміли? Тоді починаємо! Молодці, дітки! Ви не тільки розумні і кмітливі, але ще й дуже уважні! Тепер наші принцеси у своїх казках усім розповідатимуть, з якими незвичайними дітьми їм довелося познайомитися! Ой, чуєте, це скринька вже нагадує нам про те, що пора по домівках! Принцеси повертаються у свої казки, а ви – назад до школи / садочка, адже ворота казкової країни уже готові зачинитися!

Під музику звучить завершальний вірш.

– До побачення, дорогі мої дітки! До наступної зустрічі у Казколандії! Я з нетерпінням очікуватиму на неї!

СВІТ ДОВКІЛЛЯ КАЗКОВИХ ГЕРОЇВ

Заняття 10

Корекційна мета: Навчити дітей знаходити різницю між героями казки та предметами, що їх оточують; розвивати уяву, уявлення, дрібну моторику рук, пам'ять.

Необхідні матеріали: Музична скринька, дрібні предмети в кошиках, пластилін, вірш, конструктор, фішки, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Добрий день вам, дітки! Так, так, це знову я, ваша королева Фантазія, і знову настав час повернутися до казкового королівства, адже там на вас уже чекає стільки всього цікавого й незвіданого! Хутчій поспішаймо!

Звучить вірш під музику.

– Сьогодні, дітки, у нашої сторожі для вас незвичайне завдання. Чи відомо вам, що таке довкілля? Це все те, що навколо нас: меблі і різні речі, якщо ми у приміщенні, будинки, дерева, машини, якщо ми на вулиці. І зараз від наших вартових ви послухаєте віршик. Вам потрібно буде визначити, що в ньому є довкіллям для того, щоб ворота Казколандії відчинилися для вас.

Якось раз на уроці Сергійко
Заробив несподівано двійку.
Запитала учителька строго,
Що є в домі такого у нього.
І сказав їй Сергійко відразу:
«Є у мене сестричка і ваза,
Є машина і звірів багато,
Є бабуся, картопля і тато,
Є метелик рожевий і синій,
І берізка ще є на картині.
Є баран з от такими рогами
І, звичайно, у домі є мама».
Здогадатись учительці важко,
Що метелики в нього на чашках,
Що баран у сестрички в альбомі,
Що машини немає у домі.
Ще згадати б Сергійку в розмові,
Що звірята усі іграшкові,
От тоді-то додому Сергійко
Не приніс би в щоденнику двійку.

– Як ви думаєте, чому вчителька поставила двійку розтелепкуватому Сергійкові? Правильно, тому що він усе переплутав. То що ж, дітки, насправді було в домі у хлопчика? Молодці! І з цим завданням ви успішно впоралися! Ворота Казколандії відчинено, а скринька вже кличе нас на наше звичне місце, на площу перед палацом.

Дітки, а ви пам'ятаєте, хто допоміг Попелюшці потрапити на бал? Саме так, це була добра фея, її

хрещена. Сьогодні саме вона допомагатиме мені й вам у наших вельми важливих справах. А знаєте чому? Пригадуєте, як майстерно вона начаклувала своїй похресниці розкішну королівську карету. Так, так, ви правильно здогадалися, у казках також буває найрізноманітніше довкілля й карета якраз і є однією з його складових. Пригадаймо цю казочку! Що іще в ній можна назвати довкіллям? Правильно, це і дім Попелюшки, і кухня, де вона змушена була увесь час перебувати, і, звичайно ж, королівський палац! А тепер, дітки, розповімо про звичне для вас довкілля. Нехай кожен із вас опише своє улюблене місце у школі чи вдома. Що вас там оточує? Чому воно для вас найулюбленіше? Добре, дітки, ви молодці! А тепер фея пропонує вам погратися у гру: кожен з вас по черзі називатиме якусь відому казку, а всі інші пригадуватимуть різні предмети, які є в ній. Готові? Починайте!

Молодці! Тепер ви вже знаєте, що навколишній світ – це все те, що є в казці, але не є її героями. А чи знаєте ви казки, в яких героями ставали саме елементи довкілля? Пригадайте, під час однієї з наших зустрічей ми вже згадували казки Корнія Чуковського «Мийдодір» та «Федорине горе». Там дійовими особами якраз і є різні речі, меблі, посуд і таке інше. Але в цьому випадку, вони уже не є предметами, адже взаємодіють між собою, розмовляють і впливають на події, що відбуваються в казці.

А зараз, дітки, іще трохи позмагаємося! Я розділю вас на дві групи. Кожна із груп отримає кошик з

усілякою всячиною. Вашим завданням буде визначити, що в цьому кошику зазвичай виконує роль довілля, а що – ні. Виграє та команда, яка впорається із завданням швидше.

Педагог / психолог дає дітям кошики з дрібними впізнаваними предметами, а також невеличкими іграшками у вигляді тваринок, пташок, комах чи казкових персонажів.

– Молодці! Ви, як завжди, впоралися з непростим завданням і моя помічниця фея дуже вами задоволена, адже вона любить і допомагає лише добрим, працьовитим і слухняним підопічним! Але зараз феї вже пора повертатися до своїх щоденних справ, а вам уже настав час повернутися до школи / садочка. От уже й скринька нам про це нагадує. Мерщій до воріт, поки вони не зачинилися!

Звучить вірш під музику.

– До побачення, любі дітки! До нових зустрічей і пригод у Казколандії!

КАЗКОВЕ ПОЛЕ

Заняття 11

Корекційна мета: Формувати у дітей із зоровою депривацією коректне уявлення про навколишній світ; розвивати слухові, нюхові, дотикові, за можливості, зорові відчуття, уявлення, творчу уяву.

Необхідні матеріали: Музична скринька, пластлін, текст загадки, фішки, елементи оточення, чарівна квітка, кольорові олівці або прилад для малювання, призначений для дітей з глибокими порушеннями зору, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Добрий день, любі дітки! Сьогодні знову казка кличе нас у далеку дорогу до чарівної країни Казколандії! Я прийшла, щоб знову провести вас туди таємними стежками. Хутчій рушаймо, адже часу обмаль!

Звучить вступний вірш під музику.

– Наша пильна сторожа ніколи не ловить гав, тож вам, як і завжди, належить виконати її обов'язкове завдання.

Ранками росистими,
Квітами барвистими,

Пшеницями щедрими,
Житом золотим,
Травами духмяними,
Жайворами ранніми,
Синіми волошками,
Небом голубим,
Сонячним роздоллям,
Радує нас...

– Здогадалися, діти, де це буває? Авжеж, так просто, барвисто, духмяно й сонячно може бути лише в полі. А чи бував там хтось із вас, дітки? Може, поділитесь своїми враженнями? Наша сторожа задоволена вашою відповіддю, тож ходімо мерщій, поки ворота відчинено! Як ви, мабуть, уже здогадалися, сьогодні ми з вами опинимося в полі. А що мандрівка наша не звичайна, а казкова, то й поле наше також буде чарівним. Може, хтось із вас пригадає казочку, де б згадувалося про поле чи про якісь елементи довкілля, що були б з полем пов'язані?

(Казки «Круть і Верть», «Коник-горбунець», «Золотий ключик», «Дюймовочка» тощо).

– Я маю при собі декілька речей, за якими ми можемо визначити, що йдеться саме про поле. Спробуйте здогадатись, які? Правильно, це колоски, засушені квіти і трава, тобто усе те, що росло колись у полі й що ми неодмінно зустрінемо, якщо нам випаде туди потрапити. Але ж ви пам'ятаєте, що поле наше казкове, і відбуватися на ньому може усе, що завгодно! Там можуть рости велетенські колоски. Квіти

і трава можуть перетворитися на справжні хащі, а маленькі польові мешканці: тваринки, пташки і комахи – розмовляти й діяти як люди.

А зараз, дітки, я пропоную вам виконати важливе завдання: справа в тому, що хтось нечемний і невихований приніс на наше казкове поле предмети, яких не повинно там бути, й тепер усі казочки, в яких ідеться про поле, не можуть бути розказані правильно. Тож вам потрібно оглянути все, що я вам зараз дам, і визначити, що тут зайве. Молодці! Ви правильно впорались із завданням, а зараз пофантазуємо про те, що б могло трапитись у казці, коли б зайві предмети так і залишилися на казковому полі. А тепер, дітки, пограємося! Зараз я комусь із вас дам чарівну квіточку. Той, у кого вона опиниться, повинен буде назвати будь-який елемент казкового поля, а потім передати квіточку своєму товаришеві. Той, у свою чергу, також називає свій елемент і передає квіточку наступному. Так у вас, дітки, буде своє, особливе, тільки ваше, казкове поле. Готові? Починаймо! А тепер, дітки, кожен із вас спробує намалювати або виліпити з пластиліну названий ним елемент казкового поля, щоб він назавжди залишився в казці. Молодці! Ви знову чудово впорались із завданням! А тепер іще трішечки пофантазуємо! Уявіть, що на одному полі живе добрий Польовик, це такий невеличкий казковий чоловічок, що живе в полі так само, як Домовик у домі чи Лісовик у лісі. Так от, на одному полі він добрий, а на іншому – злий. Розкажіть

мені, який вигляд будуть мати обидва поля. Чи відрізнятимуться вони одне від одного?

А чи відомо вам, любі дітки, як пахнуть різні квіти і трави? Відомо? Ну що ж, тоді перевіримо! Зараз ви будете міцно заплющувати очі й ані трішечки не будете підглядати, а я буду давати вам дещо понюхати. Вашим завданням буде визначити, що це таке і чи може воно бути на полі.

Квіткові і трав'янисті запахи необхідно перемежовувати іншими: спецій, випічки, цукерок тощо. Запахи повинні бути максимально природними і впізнаваними.

– Чудово, дітки! Ви сьогодні на славу потрудилися на чарівному полі! Тепер у різних казках воно буде ще барвистішим і духмянішим, а герої цих казок ніколи не забудуть вашої послуги! Але час уже вичерпано, а ворота ось-ось зачиняться. Про це сповіщає нам наша чарівна скринька. Тож, друзі, гайда додому!

Грає музика. Звучить завершальний вірш.

– До побачення, любі дітки! Я прощаюся з вами, але зовсім не надовго. Скоро на вас очікує нова мандрівка до країни Казколандії. До нових зустрічей!

КАЗКОВИЙ ЛІС

Заняття 12

Корекційна мета: Формувати у дітей відчуття колективу; розвивати творче мислення, уявлення, пам'ять та уяву, нюхове й дотикове сприймання.

Необхідні матеріали: Музична скринька, пластин, текст загадки, елементи довкілля, аудіоносій із супроводом для заняття, чарівний горішок, чарівні мішечки, фішки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Вітаю вас, дітки! Бачу, ви всі вже зібралися, аби вирушити в нову захопливу мандрівку, чи не так? Тоді не гаймо часу! Вирушаємо!

Під музику звучить вступний вірш.

– Сьогодні наша незмінна сторожа знову приготувала для вас нове завдання. Це буде загадка, але я переконана, що ви, як і завжди, легко впораєтесь з нею і вона ані трішки не затримає вас на дорозі до нових знань і цікавих пригод.

Не пройти нізащо
Крізь зелені хаші.
Знають лиш звірята,
Де стежки шукати.

Вовчик і лисичка,
Їжачки й зайчатка
Мають споконвіку
В хащах власну хатку.
Птахи галасують
У зелених віттях.
Де це може бути?
Відгадайте, діти.

– Ну, звичайно ж, ви маєте рацію! Таке буває лише в лісі! А кому з вас доводилося там бувати? Який він, ліс? Розкажіть про свої враження.

Молодці! Сторожа приймає вашу відповідь і розчиняє для вас ворота. А як ви думаєте, дітки, куди ми сьогодні помандруємо? Так, так, саме до лісу, але, як і усе в казковій країні, він, звичайно ж, чарівний. А може, хтось із вас пригадає, у яких казках події відбуваються в лісі? Їх є дуже, дуже багато, адже ліс, особливо густий, дрімучий і непролазний, завжди ховає в собі безліч таємниць. Пам'ятаєте, наприклад, казочку про Білосніжку? Адже саме в лісі, куди потрапила бідолашна дівчина, вигнана лихою мачухою, вона натрапила на будинок, де мешкали аж семеро гномів. А яка героїня багатьох казок неодмінно живе в лісі в дуже незвичайній хатці? Авжеж, Баба Яга, що мешкає в хатинці на курячих ніжках! А яка добре відома вам героїня зустрілась у лісі з підступним вовком, несучи свіжі пиріжки своїй бабусі? Ну, звісно ж, Червона Шапочка! А може, хтось пригадає казочку про дівчинку Машу, що потрапила в оселю, де мешкало

сімейство ведмедів? Ось бачите, як багато казочок ми з вами уже згадали, але ж насправді їх набагато більше! Тож ви, мабуть, зрозуміли, що ліс – це улюблене місце для багатьох казкових персонажів.

Сьогодні, дітки, мені дуже потрібна буде ваша допомога. Справа в тому, що нещодавно в нашій Казколандії трапилася біда: лихий чарівник з однієї казки вирішив захопити ліс і оселитися в ньому. Він вигнав Лісовичка і став жити в його затишній хатинці. Відтоді чудовий зелений ліс почав змінюватися. Уявімо, яким може бути ліс, у якому живе лихий чарівник, а яким – ліс доброго Лісовичка. Зараз я роздам вам картки, що лежать у моїй чарівній скриньці, на них будуть написані елементи довкілля, з яких вам треба буде вибрати ті, що псують Лісовичкові його ліс.

Набори карток мають бути виготовленими, виходячи з кількості дітей, таким чином, щоб кожен з них мав окремий набір. Серед карток з елементами «доброго» лісу в кожному з наборів повинен бути присутній якийсь із атрибутів «злого». При цьому позитивні елементи повинні співпадати у всіх наборах, а негативні – різнитися.

– Молодці, дітки! Ви відновили Лісовичкові його домівку! Він дуже вдячний вам за вашу працю й ласкаво запрошує вас відвідати його володіння.

За допомогою аудіосупроводу з шумом вітру у кронах і пташиного щебету, а також хвойних дерев, грибів, квітів, трави тощо педагог / психолог створює для дітей ефект присутності в лісі. Для дітей, які не мають порушень зору, картинку ба-

жано візуалізувати за допомогою відео чи графічних зображень.

– А зараз, дітки, я пропоную вам побути справжніми чарівниками і створити кожному свій ліс. Для цього вам потрібно обрати серед предметів, що лежать перед вами, ті, котрі, на вашу думку, мають бути присутніми в лісі. Не забувайте, що ліс ваш казковий, тому вам дозволяється фантазувати. Після того, як ви закінчите, Лісовичок оцінить вашу роботу, адже кому ж, як не йому, знати усе про казковий ліс. Молодці! Ви таки й справді чарівники! Лісовичок дуже задоволений вами!

А тепер, дітки, я пропоную вам розглянути предмети, які лежать у вас на партах, і визначити, який з них не належить до лісу. Спробуємо пофантазувати, як цей зайвий предмет міг потрапити до лісу? Можливо, він чарівний? Чудово! Ви не лише справжні чарівники, але й справжні казкарі! А зараз на прощання кожен з вас зробить нашому Лісовичкові подарунок. У вас на партах є чарівний пластилін. Усе, що ви виліпите з нього, згодом стане справжнім. Подумайте, що б ви хотіли подарувати Лісовичкові й якому подарункові він був би радий. От і добре! Лісовичок дякує вам за подарунки й запрошує заходити до його лісу наступного разу. А сьогодні, на жаль, чарівна скринька вже сповіщає про те, що ворота Казколандії незабаром закриються, а отже, вам час повертатися до школи / садочка.

Грає музика. Звучить вірш.

– До зустрічі, любі дітки! До наступних мандрів!

КАЗКОВЕ МІСТО

Заняття 13

Корекційна мета: Формувати у дітей аналітико-синтетичні навички шляхом створення цілого з окремих елементів і навпаки; розвивати пам'ять, увагу та образне мислення.

Необхідні матеріали: Музична скринька, пластлін, текст загадки, конструктор, чарівна паличка, фішки, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Добрий день, любі мої діти! Сьогодні знову на-стала пора нам повернутися до казкового королівства Казколандія, адже без вас мені дуже непросто впоратися з багатьма королівськими обов'язками, а ви стали для мене справжніми незамінними помічниками! Тож, дітки, рушаємо!

Грає музика. Звучить вірш.

– Знову ми з вами опинилися біля воріт у казку, і знову вам потрібно здолати невеличку перешкоду, адже сторожа не дримає і вже готова дати вам чергове завдання.

Проспекти і бульвари, провулок і квартал,
Машин яскраві фари мигтять і тут і там,

Людей довкруг без ліку, усі кудись спішать,
Будинки, наче вежі, аж ген до хмар стоять.

– Правильно! Молодці! Звичайно ж, у загадці йде мова про місто. Усі ви дуже добре знаєте, який воно має вигляд, як пахне і як звучить, чи не так? Спробуйте розповісти мені про нього. От і добре, молодці! Сторожа, як завжди, задоволена вами! Вона відчиняє казкові ворота й ми вирушаємо до нових пригод.

А пригадайте-но, дітки, казочки, у яких події відбуваються саме в місті! Які з казкових героїв живуть у містах? Хто мені скаже?

Для прикладу можна розглянути казки «Пригоди Незнайка», «Малюк і Карлсон», «Золотий ключик», «Гаррі Поттер» тощо.

– Ви, напевно, вже здогадалися, що сьогодні ми з вами побуваємо в казковому місті, чи не так? Нещодавно мешканців цього міста спіткало велике лихо: жила тут лиха чаклунка. Вона невпинно сварилася з усіма довкола й безперервно робила усім капості. От якось не витримали мешканці такого неподобства, зібралися всі разом та й вирішили вигнати зі свого міста таку нечемну мешканку. А чаклунка, образившись на них за це, наслала на місто страшний ураган. Чимало шкоди наробив він мешканцям, чимало зруйнував будинків і переплутав усе довкола. Тепер, дітки, містянам дуже потрібна ваша допомога. Подивіться, що є на ваших партах, нам потрібно відновити зруйноване місто. Для початку вам необхідно

визначити, чи не приніс, бува, ураган з собою чогось зайвого, чи всі предмети, що перед вами, є елементами міста, як гадаєте? Молодці! Ви звільнили місто від зайвого, а тепер берімося до відбудови. А ось і бургомістр нашого містечка поспішає, аби подякувати неочікуваним помічникам. А чи знаєте ви, дітки, хто це такий? Бургомістр – це той, хто очолює місто, тобто його голова або, іншими словами, мер.

Бургомістр візуалізується за допомогою малюнка чи ляльки. Для будівництва міста можна використати відповідний конструктор, пазли, малюнки, зроблені кольоровими олівцями, пластилін тощо.

– Для того, щоб відновити зруйноване місто, кожен з вас має визначитись, який з елементів міста він хотів би відтворити. Пригадаймо іще раз, що повинно бути, а чого не повинно бути в місті. Молодці! Бургомістр переконався, що ви справжні помічники, розумні і кмітливі! Тож берімося до роботи, адже мешканці чарівного міста з нетерпінням чекають на нові домівки. Молодці! Тепер наше місто стало іще кращим, аніж було досі! А тепер поміркуємо, як ми можемо його назвати? Чудово! Ви не тільки подарували нові помешкання для жителів міста, не лише відновили все, що в ньому було зруйновано, але й дали йому нову назву і тепер лихій чаклунці більше не під силу буде наслати на нього жодне лихо. Бургомістр від імені усіх містян щиро дякує вам за допомогу й повідомляє, що віднині ви всі почесні мешканці цього чудового міста, а це означає, що як тільки вам захочеться потрапити сюди, досить лише згадати

вашу сьогоднішню мандрівку – і ви одразу ж опинитесь у цьому дивовижному місті, створеному за допомогою вашої фантазії. А на сьогодні, дітки, наша з вами мандрівка завершується. Чуєте, скринька вже повідомляє нам про те, що ворота Казколандії ось-ось зачиняться. Гайда додому, дітки!

Звучить вірш, грає музика.

– На сьогодні ми з вами прощаємося, щоб незабаром зустрітися знову в нашій казковій країні. До побачення! До нової зустрічі!

КАЗКОВЕ МОРЕ

Заняття 14

Корекційна мета: Ознайомити дітей з морем та морським узбережжям як одним з елементів довкілля; формувати у них уміння створювати цілісну картину певного простору, маючи інформацію про його розрізнені елементи, вміти додавати власні незазначені штрихи; розвивати уяву, творче мислення, активізувати слухове сприймання.

Необхідні матеріали: Музична скринька, пластлін, текст загадки, елементи довкілля, чарівна мушля, фішки, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Вітаю вас, дітки! Я бачу, ви всі вже зібралися й чекаєте на нову подорож. Тож не гаймо часу. Хутчій до Казколандії!

Грає музика. Звучить вступний вірш.

– Біля воріт казкового королівства нам, як і завжди, доведеться трішечки затриматись, аби виконати чергове завдання сторожі. Втім, це буде зовсім не надовго, адже ви дуже вправно виконуєте всі завдання наших охоронців!

Чайки, хвилі, сонце, літо,
На піску лежиш зігрітим.

Камінці барвисті в жменьках,
Рибка плаває маленька.
Завжди чути шум прибою,
Де буває це з тобою.

— Авжеж, дітки, ви правильно здогадалися, це про море йдеться в сьогоднішній загадці від сторожі. Мабуть, багато хто з вас разом з батьками, братиками й сестричками мандрували на літній відпочинок, чи не так? Хто з вас розповість мені про свої враження? Ви найсправжніснінькі молодці! Сторожа біля воріт Казколандії щоразу більше задоволена вами! Вона з радістю відчинила для вас ворота, тож поспішаймо!

Як ви думаєте, у якому чарівному місці опинимося ми сьогодні? Так, так, саме до чарівного морського узбережжя лежить сьогодні наш шлях. А дорогою пригадайте, які казочки ви знаєте, де б ішлося про море.

Як приклад можна навести такі казки: «Русалонька», «Казка про рибака і рибку», «Синдбад морехід» тощо.

— А зараз, дітки, поміркуймо, які елементи довікіля можуть бути на морському узбережжі. Що там є таке, чого немає ані в полі, ані в лісі, ані в місті, де ми вже побували? Правильно! Розгляньте, будь ласка, добре все, що лежить у вас на партах. Розкажіть, що з цього належить до морських елементів, а що — ні.

Ви тільки погляньте! До нас поспішає Русалонька, героїня відомої казки. Ви ж, напевно, чули про неї, чи не так?

Русалонька візуалізується за допомогою ляльки або малюнка.

— Вона принесла нам у подарунок чарівну мушлю. Ця мушля завжди несе в собі частинку моря, адже де б ви не були, досить лише притулити її до вуха і можна почути, як шумлять морські хвилі. Русалонька кожному з вас дасть послухати, як співає у мушлі море, але натомість, взявши мушлю до рук, ви повинні будете назвати будь-який предмет, що зустрічається на морському узбережжі. Якщо ж Русалонька вирішить, що такого предмета біля моря бути не може, а кому ж як не їй про це знати, то тому, хто його назвав, потрібно буде поміркувати, як він міг біля моря опинитися. А може, він чарівний? Молодці! Русалоньці дуже сподобалися такі кмітливі й чемні гості. Вона буде дуже рада бачити вас на своєму узбережжі ще не один раз. А щоб не переплутати вас бува з кимось іншим, вона пропонує вам намалювати море чи морське узбережжя. Ці малюнки і стануть для вас перепустками на казковий пляж.

У випадку, якщо робота ведеться з дітьми, що мають глибокі порушення зору, малюнок можна замінити пластиліном або виконати його за допомогою спеціального приладу для малювання.

— А тепер, дітки, пригадаймо, хто з казкових персонажів живе в морських глибинах. У нашій чарівній скриньці лежать картки з іменами героїв. Ви по черзі будете брати картку. Якщо на ній буде написано ім'я морського персонажа, ви ставатимете праворуч від мене, якщо сухопутного — ліворуч. Мо-

лодці! Ви ще раз довели, що є справжніми знавцями казок, а Русалонька в захваті від того, як добре ви знаєте її найближчих друзів і родину. Вона прощається з вами, адже їй уже час повертатися в море. Та й нам скринька вже нагадує, що ворота Казколандії невдовзі зачиняться.

Грає музика. Звучить завершальний вірш.

– На сьогодні все, дітки! Я повертаюся до своїх обов'язків, але незабаром на нас знову чекає нова подорож. До побачення!

КАЗКОВА ХИЖА, ХАТА

Заняття 15

Корекційна мета: Формувати у дітей поняття про інтер'єр та елементи, з яких він складається; розвивати пам'ять, зв'язне мовлення, уяву, уявлення, смакові та нюхові відчуття.

Необхідні матеріали: Музична скринька, пластлін, текст загадки, елементи оточення, фішки, чарівні мішечки, зразки традиційних українських страв.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Добрий день всім вам, малята! Я знову до вас повернулася, а що це означає, хто мені скаже? Правильно! Ми сьогодні знову рушаємо в далеку дорогу до Казколандії. Готові? Тоді не гаймо часу!

Звучить вступний вірш під музику.

– Ось і наша традиційна сторожа зі своєю загадкою.

Зарум'янився в печі запашний пиріг,
Котик лагідно мурчить, сяде на поріг,
Горщик весело бульчить кашею й борщем,
І бабуся гуркотить чорним рогачем.

– Це усе, малята, зветься просто... Так, дітки, правильно. Це звичайнісінька сільська хата. Таких затишних, чепурних хатинок дуже багато в різних казках. У них мешкають гарні, охайні, працьовиті й добрі персонажі. Втім, є й інші, негарні, темні й неохайні будиночки. У таких, як правило, живуть різні лихі чаклуни й чаклунки, підступні відьми і, звичайно ж, славнозвісна Баба Яга. А чи доводилося вам, дітки, коли-небудь побувати в сільській невеличкій хатині? Якщо так, розкажіть нам про це, адже це дуже цікаво. А от і ворота відчинилися перед нами. Це означає, що сторожа задоволена тим, як ви впоралися з черговим її завданням і пропускає вас до Казколандії. Гайда до нової пригоди! А хто мені розкаже, у яких казочках зустрічається хатина. Пам'ятаєте, де живе Баба Яга? Так, так, у хатинці на курячих ніжках! А згадайте-но казки про Колобка, Івасика-Телесика, Кривеньку Качечку, Червону Шапочку, дівчинку Машу і трьох ведмедів. Адже у всіх цих казках у якийсь момент події розвиваються в хаті, чи не так? Пригадаймо ті місця у казочках, у яких йдеться саме про хатину.

За допомогою педагога / психолога діти по черзі пригадують епізоди з відомих їм казок, у яких фігурує хатина.

– А чи знаєте, дітки, куди ми прямуємо? Нізащо не вгадаєте! Ми йдемо в гості до самого Івасика-Телесика! Він запросив нас до своєї затишної хати, де мешкає зі своїми старенькими батьками. А ось і вона! Погляньте, яка чепурна й гарненька!

Хатина візуалізується залежно від категорії дітей, з якими проводиться робота.

– Ой, а чого це наші господарі так гірко плачуть! Виявляється, напередодні до їхньої хатини вдерлися Баба Яга, Соловей Розбійник та Оленка Зміючка. Вони пограбували Телесикових батьків і тепер хатина стоїть зовсім порожня. Ви ж пам'ятаєте, дітки, що ви вже майже справжні чарівники? Допоможемо бідолашним господарям і начаклуємо їм вкрадені речі за допомогою чарівного пластиліну. Але спочатку нам потрібно зрозуміти, що ж було безсоромно вкрадено. Зараз наша чарівна скринька покаже вам різні предмети, а ви повинні будете визначити, чи можуть вони бути в хатині, чи ні. Молодці! Ми з вами з'ясували, які предмети були в хатині Івасика-Телесика, тому швидше берімося до роботи, щоб йому та його батькам знову було зручно й затишно. Кожен з вас нехай обере один із предметів і виготовить його в подарунок Телесикові, адже ви пам'ятаєте, що все зроблене вами неодмінно стане справжнім, тому намагайтеся працювати ретельно і старанно.

У випадку, якщо діти погано знайомі або й не знайомі взагалі з предметами сільського побуту, необхідно продемонструвати їх на малюнку у вигляді іграшки або виліплені з пластиліну чи виготовлені з іншого матеріалу, детально роз'яснивши їхнє призначення.

– От які ви молодці, любі дітки! Знову повернули Івасикові-Телесикові затишок у домівку! А на знак вдячності його старенька турботлива мати при-

гостить вас смаколиками, котрі з давніх-давен готували по селах ваші бабуні і прабабуні. Але перш ніж скуштувати, вам потрібно буде міцно заплющити очі і спробувати впізнати або відгадати, чим же таким пропонують вам поласувати у Телесиковій оселі.

Педагог / психолог пропонує дітям розрізнити за запахом пироги з різною начинкою або інші традиційні страви за власним вибором.

– А тепер, дітки, трішки пофантазуємо. Нехай кожен з вас обере одного зі своїх казкових персонажів і спробує уявити, у якій хатинці він міг би жити. Розкажіть нам про це й ваш герой отримає свою особисту хатинку, адже в казці можливо все, пам'ятаєте? Чим точніше ви уявите й детальніше нам розповісте, тим зручнішою й затишнішою буде оселя вашого персонажа. От і молодці! Сьогодні ви зробили безліч добрих справ: допомогли у біді Телесикові, подарували затишні хатинки своїм улюбленим героям, але час так хутко спливає й ворота Казколандії ось-ось зачиняться. Поспішаймо, дітки! Чуєте звуки скриньки?

Звучить завершальний вірш під музику.

– До побачення, дітки! Чекайте на мене невдовзі, адже попереду у вас ще стільки невідкритих таємниць! До нової зустрічі!

КАЗКОВИЙ ПАЛАЦ

Заняття 16

Корекційна мета: Формувати у дітей розуміння різниці між інтер'єром хижі та палацу, а також поняття про соціальний рівень; розвивати уявлення, пам'ять, образне мислення, творчу уяву.

Необхідні матеріали: Музична скринька, пластилін, текст загадки, елементи довкілля, чарівна паличка, конструктор, кольорові олівці, фішки, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Добрий день вам, любі дітки! Хто я, ви вже добре знаєте, і що ми будемо зараз робити, також вам відомо, тож не гаймося й негайно вирушаймо в мандрівку!

Звучить вступний вірш під музику.

– Ось і наші неприступні ворота до Казколандії! Так, сторожа, як завжди, нікого не пропускає просто так до країни. Вона знову готова нам загадувати свої загадки. Проте я знаю, що ви неодмінно впораетесь і з цим завданням, як і з усіма попередніми!

Є такий розкішний дім:
Королі живуть у нім.

Золочений! Кришталевий!
Для принцеси й королеви!
Із м'якими килимами,
Дорогими дзеркалами!
І не зна тяжкої праці
Той, хто мешкає в...

– Так, дітки! Звичайно ж, у палаці! Ви правильно здогадалися! А хто мені з вас нагадає, події яких казок частково відбувалися в палацах?

Як приклад можуть бути наведені такі казки: «Попелюшка», «Красуня і чудовисько», «Спляча красуня», «Принцеса на горошині», «Снігова королева» тощо.

– Молодці! Ваші відповіді задовольнили вимогливих охоронців і ворота Казколандії для вас відчинено. Чуєте, скринька сповістила нас про це.

Куди ми, дітки, на вашу думку вирушаємо сьогодні, хто мені скаже? Правильно. Нині наш шлях лежить до палацу, найголовнішої споруди в казковому королівстві. Помешкання, де живу і я, ваша королева Фантазія. А хто пригадає, де розташований мій чарівний палац? А який він, хто мені скаже? Який вигляд має палац іззовні? Так, це величезна споруда, прикрашена позолотою, з багатьма колонами і сходами, величезними вікнами і дверима, а також прекрасними парками і клумбами довкола! А яким палац має бути зсередини, як ви думаєте? Правильно. Там справді мають бути розкішні килими, гарні й дорогі меблі, ошатно прибрані кімнати, безліч дзеркал і прикрас. Ось ми й

прийшли! Тільки погляньте, який красивий наш казковий палац!

Психолог / педагог візуалізує палац за допомогою графічного чи відеозображення для зрячих або слабозорих дітей і дає тактильно обстежити заздалегідь виготовлений макет палацу дітям з глибокою зоровою депривацією.

– Але що це?! Мені здається, що чергові мешканці Казколандії знову втрапили в якусь халепу! Чи не доручив, часом, мій заступник, головний казкар Казколандії й міністр усіх казкових справ за сумісництвом, записати нову казку своєму не дуже старанному учневі? Так і є! От і вийшло, що неуважний і розтелепкуватий учень переплутав усі елементи докілья з різних казок, розмістивши їх усі в казковому палаці. Нумо, рятувати бідолашних мешканців палацу, дітки, адже через помилку казкаревого учня у когось із них посеред кімнати може раптово вирости справжнісіньке дерево, а в ліжку, прямо посеред найсолодшого сну, – розлитися ціле море! В нашій чарівній скриньці знову заховано спеціальні зачаровані картки, на яких написані назви предметів докілья. А оскільки вони усі переплутані між собою, то вам слід відібрати лише ті, які, на вашу думку, відповідають внутрішньому вигляду палацу. Молодці! Нарешті все знову стало на свої місця, адже ви добре впоралися із завданням. Тепер ви знаєте, дітки, як важливо бути старанним, слухняним та уважним і відповідально ставитися до виконання домашніх завдань. А ось і наш казкар! Він дуже вдячний вам

за допомогу, адже в палаці зчинився справжній безлад, а його мешканці просто не знали, як їм діяти. А хто, до речі, знає, хто живе в палацах? Саме так. У палацах живуть принци і принцеси, королі й королеви, а також безліч тих, хто наближений до їхніх Високостей і їхніх Величностей. Тож тільки уявіть, скільки поважних осіб було ледь не до смерті налякано усього одним лише учнем!

А зараз казкар проведе нас у зовсім ще новий, щойно ним вигаданий палац. Там поки що немає жодного мешканця, тому за вашу допомогу він дозволяє вам оселити в цьому палаці свого улюбленого героя чи героїню, тобто принца, принцесу, короля або королеву, створивши спеціально для них їхні власні покої. А ми пофантазуємо, яким би ви хотіли бачити помешкання для вашого персонажа. Продумайте й опишіть його якомога детальніше, а потім казкар вручить вам чарівну паличку, і, змахнувши нею, ви одразу начаклуєте ошатні покої, і будуть вони саме такими, якими ви їх уявили.

Для того, аби уникнути ускладнення роботи з абстрактними образами, дітям варто надати можливість візуалізації власних фантазій за допомогою кольорових олівців, пластиліну, конструктора тощо.

— От і заселили ми новий палац мешканцями, які житимуть тепер у зручних ошатних домівках, та й казкареві неабияк допомогли. А скринька вже кличе нас до воріт Казколандії, адже невдовзі їм час зачинятися!

Грає музика. Звучить вірш.

— До побачення, дітки! Сьогодні ви здолали іще одну сходинку на шляху до того, аби здобути звання почесних казколандівців. Я пишаюся вами. Зовсім скоро ми знову зустрінємось, а зараз мені час повертатися. До нової зустрічі, дітки!

ВИДИ ДОВКІЛЛЯ. ЗАКРІПЛЕННЯ

Заняття 17

Корекційна мета: Розвивати у дітей слухове сприймання, пам'ять, мислення, уявлення та творчу уяву.

Необхідні матеріали: Музична скринька, диск із аудіосупроводом до заняття, загадки, елементи довкілля.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Добрий день вам, дорогі дітки! Я бачу ви всі вже зібралися й очікуєте на нову подорож, чи не так? Тоді гайда! Адже часу обмаль, а пригод і цікавих справ так багато!

Звучить вступний вірш під музику.

– Ось ми знову біля казкових воріт! І, звичайно ж, нас знову зустрічає незмінна сторожа! Ну що ж, я вже знаю, що вас анітрохи не лякають їхні каверзні завдання, тому ви й сьогодні з ними легко впораєтесь.

Там ведмедик клишоногий
Поспішає до барлоги,
На галяві, де сунічки,
В нірці мешкає лисичка!
Птаство там щебече скрізь.

Це, малята, звісно ж...
Там колосся й квіти
Сонечком зігріті,
Простір там довкола.
Де це, діти?

Двері, вікна й комин є –
Тут живу я, це моє.
Кличу вас, малята,
На гостину в...

Височить величний дім.
Пишно все й ошатно в нім.
Добре там живеться!
Як же дім той зветься?

Вітер бігав по піску,
Хвилю нам піймав легку.
Гарно на просторі
Плавати у ...

Все осяяне вогнями,
Кожен день воно із нами.
Його рідним ми звемо,
Бо ми в ньому живемо!
Тому й кажем урочисто:
«Ось це наше рідне ...».

– Дітки, ви чудово впорались із завданнями сторожі! І хоч я в цьому й не сумнівалася, але все одно

пишаюся вами! Чуєте, наша скринька сповіщає нам про те, що ворота гостинно розчинені й ми сміливо можемо рушати на пошуки нових пригод.

Ой, а погляньте-но, хто це прямує нам назустріч! Та це ж наші нещодавні знайомі! Тут і Лісовичок з Польовичком, і Русалонька, і Бургомістр, і Телесик зі своїми старенькими батьками, і навіть мій заступник, головний казкар Казколандії, поспішає до нас! Вони хочуть ще раз подякувати всім вам за допомогу, а також поспілкуватися й погратися з такими розумними і кмітливими дітьми. Кожен з них приніс якийсь невеличкий предмет зі своїх володінь і пропонує вам зробити ось що: ви повинні будете, взявши принесений кимось із них предмет до рук, пофантазувати на прохання іншого персонажа, як би міг цей предмет потрапити до його володінь і чим би міг бути там корисним. Наприклад, отримавши мушлю від Русалоньки, ви розповісте Польовичкові, як її можна було б використати в полі. Ви ж пам'ятаєте, дітки, що це чарівна мушля, як і всі інші принесені предмети? Молодці! Ви тепер стали справжніми знавцями не лише казкових героїв, але й довкілля, яке у ваших улюблених казочках зустрічається!

А хочете іще погратися? Чудово! Зараз наші друзі будуть пропонувати вам послухати звучання того чи іншого довкілля, а вам потрібно буде сказати, хто ж із них вам дав це послухати й чому.

Дітям слід запропонувати фрагменти звучання міського гамору, шуму моря, щебету пташок,

шелесту вітру у траві, брязкіт кухонного начиння, яку-небудь вишукану музику, що могла б звучати на уявному балу.

– А тепер, дітки, хай кожен з вас уважно розгляне все, що є на ваших партах. Ви, звичайно ж, упізнали елементи різного казкового довкілля, чи не так? Пригадаймо, в яких казках усі вони можуть зустрітись! Правильно, молодці! А чи бувають в казках предмети якогось іншого довкілля, окрім того, з яким ви вже ознайомилися? Звісно ж, так, адже казковий світ такий же великий і різноманітний, як і ваша дійсність. І під час наших мандрівок ми з вами побували лише в тих місцях, які найчастіше зустрічаються у відомих вам казках, але герої часом потрапляють і в гори, і до річки, і в печеру, і ще в безліч різних місць! Хто назве мені казочки з іншим, аніж те, з яким ми ознайомилися, довкіллям? Молодці, дітки! Вам під силу впоратись із буд-яким найкаверзнішим завданням!

А зараз поміркуйте трішки й на ось цих зачарованих папірцях запишіть ті предмети казкового довкілля, з якими вам би хотілося вигадувати вашу майбутню казочку. Ми покладемо їх до нашої чарівної скриньки, щоб згодом вони допомогли вам у вигадуванні ваших власних казочок.

Молодці! Ви сьогодні плідно попрацювали й весело погралися! А зараз скринька вже сповіщає нас про закриття воріт, тому нам час поспішати. Та й наші сьогоднішні герої забарилися. Їм також пора повертатися до своїх володінь.

Грає музика. Звучить завершальний вірш.

– От ви і знову в школі / садочку! Беріться до своїх важливих справ і очікуйте на нову мандрівку вже незабаром! А я поспішаю до Казколандії! До побачення!

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ГЕРОЯ КАЗКИ ІЗ ДОВКІЛЛЯМ

Заняття 18

Корекційна мета: Закріпити розуміння у дітей взаємозв'язків між героєм та довкіллям; розвивати пам'ять, фантазію, творчу уяву, уявлення.

Необхідні матеріали: Музична скринька, текст казки, загадка, фішки, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Вітаю, дітки! Нам знову прийшла пора вирушати в мандри до казкового королівства! Не гаймося, адже попереду стільки всього цікавого!

Грає музика. Звучить вступний вірш.

– А ось і наша сторожа на воротах зі своїми загадками! Але я думаю, що ми їх швиденько відгадаємо!

Вона живе не на землі,
А у підводній глибині.
Довге волосся має,
На берег часто випливає.
Для неї рибки кольорові –
Це друзі справжні. Не казкові.
Але їй хочеться туди,

Де люди мешкають завжди.
Тож ви, малята, підкажіть,
Куди принцеси шлях лежить? (До берега).

– А про кого йдеться в загадці, дітки? Ну, звісно ж, про Русалоньку, добре відому вам героїню, чи не так? Хто мені нагадає, про що розповідається в казочці про неї? Молодці! Сторожа задоволена вашою відповіддю й гостинно розчиняє для вас ворота! Чуєте, і скринька нам про це також сповіщає.

Цікаво, куди ж сьогодні простелиться наша дорога? Ой, та в Казколандії, здається, знову сталася якась халепа! Я бачу хатку на курячих ніжках на березі моря, а посеред дрімучого лісу височіє багатоповерхівка. Напевно, дітки, тут знову потрібна буде ваша допомога! Врятуймо героїв казок, що розгубилися в незвичайному для себе середовищі.

Педагог / психолог пропонує дітям розглянути ляльок, одягнених у відповідне вбрання або, по можливості, малюнки, озвучуючи, в яке середовище потрапив той чи інший персонаж. Дітям належить визначити, природним для нього є це середовище чи ні.

– Молодці! Ви знову прийшли на допомогу моїм підданам! Добре, що в мене є такі старанні, вправні й розумні помічники! Отож, дітки, ви, мабуть, уже зрозуміли, що деякі герої казок звикли жити у певному довкіллі. Так як і вам, міським жителям, буде важко вижити, скажімо, у лісі, їм теж незручно опинитися там, де вони не звикли мешкати.

А зараз я розповім вам одну історію. Справа в тому, що хлопчикові Сергійкові на день народження батьки подарували книжку з цікавою казкою, але Сергійко був нечемним, він не любив читати казки й попсував книжку. Він залив деякі сторінки компотом. Відтоді у Казколандії з'явилася казка з невідомим героєм, адже сторінки, де про нього йшлося, уже не можна прочитати. Отже, спробуймо разом з вами вилікувати хвору казку й виправити шкоду, яку вчинив Сергійко. Я прочитаю вам цю казочку й ми з вами спробуємо дізнатися, якого героя в ній не вистачає.

Жив колись на світі один... Жив він зі своїми батьками, а також братиком та сестричкою. І усе б нічого, коли б не лінощі! Не любив... ані вчитися, ані гратися, ані читати, ані допомагати мамі по господарству. Він лежав увесь час на дивані і їв морозиво. І ніхто в цілому світі не міг його ні до чого примусити. Мама готувала смачні сніданки, обіди й вечері. Сестричка подавала йому їх прямо в ліжко, братик робив за нього домашні завдання! А він усе лежав та й лежав. Але якось одного разу...

Побачив тоді... як це насправді важко: і виконувати усю хатню роботу, і готувати їжу, і заробляти гроші! Він зрозумів, що усьому на світі потрібно навчатись і, повернувшись додому, вже більше ніколи не лінувався.

Діти за допомогою педагога / психолога вигадують пропущений відрізок сюжету казки. Героеві необхідно вигадати ім'я та помістити його в незруч-

не, некомфортне і незвичне для нього середовище, де б він перевиховався.

– От ми з вами, дітки, й відновили зіпсовану Сергійком казочку. Як ви думаєте, може, він так учинив, бо й сам дуже схожий на її героя? А зараз запишемо на ось цих чарівних папірцях усіх героїв нашої казочки та довкілля, в якому вони діють, і покладемо їх до нашої чарівної скриньки, аби вони вже ніколи не зникли зі сторінок своєї казки через таких нечемних читачів, як Сергійко.

А зараз, дітки, ви вже, мабуть, чуєте, що скринька сповіщає нам про завершення сьогоднішньої подорожі, адже час, протягом якого ворота Казколандії можуть бути відчиненими, сплив. Гайда додому, друзі!

Грає музика, звучить вірш.

– До побачення дітки, до нової зустрічі у Казколандії!

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З МОДЕЛЛЮ КАЗКИ

Заняття 19

Корекційна мета: Ознайомити дітей з моделлю казки та навчити їх за допомогою такої моделі відтворювати відому їм казку; розвивати логічне мислення, дотикове сприймання, мовлення, зосередженість, творчість та уяву.

Необхідні матеріали: Музична скринька, тексти загадок, модель будиночка, фішки, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Вітаю усіх вас, друзі! Бачу ви вже зібралися разом, а значить, ми знову можемо вирушати в подорож до Казколандії, тож не гаймося!

Звучить вступний вірш під музику.

– А ось і сторожа зі своїми незмінними завданнями! Сьогодні знову моїм підданим дуже потрібна ваша допомога. Нещодавно, після потужної зливи, з будиночків багатьох із них бурхливим потоком води були винесені їхні особисті речі. Зараз усі вони лежать в казковому бюро знахідок, ось у такій чарівній торбинці, але його співробітники не знають, кому їм слід повернути втрачене. Допоможіть їм, розкажіть про власників речей.

Діти по черзі виймають із торбинки казкові предмети: черевичок Попелюшки, чарівну паличку, люстерко, золотий ключик, яблуко, мітлу Баби Яги чи відьми, або інші, на розсуд психолога / педагога, впізнають їх, визначають власника та описують його.

– Чудово, дітки! Ви дуже допомогли моїм підданним! Про це свідчить і музика зі скриньки, адже це означає, що сторожа задоволена вашими відповідями й відчиняє ворота Казколандії.

Ми з вами за час наших мандрівок до Казколандії згадали дуже багато казок, чи не так? А чи пам'ятаєте ви, як будується казка? Пригадуєте будиночки, котрі ми будували для героїв казок на початку нашого з вами знайомства? Погляньмо на такий будиночок! Хто пригадає, з яких частинок він складається? Спочатку ми клали фундамент. Де фундамент у нашого будиночка? А якій частині казки він відповідає? А що ви можете пригадати про стіни? Яку частину казки ми можемо порівняти зі стінами? А що таке дах будиночка? Правильно, це закінчення або висновок казки. Уважно погляньте на наш казковий будиночок, сьогодні він трішечки незвичайний. Ви бачите картки, прикріплені до різних його частин? Прочитайте, що на них написано. Бачите, на картці, що прикріплена до фундаменту, написано таке: де жив герой, як його звали, куди він вирушив. А що зазначено на картці, прикріпленій до стін будиночка? Прочитайте уважно, там запитуються про те, кого зустрів герой, що сталося з ним. А

на картці, що прикріплена до даху, ми бачимо запитання про те, чим закінчилася казка. Саме так, дітки, у такій послідовності слід переказувати будь-яку казку. Тільки тоді вона буде зрозумілою й цікавою тим, хто її слухає.

А зараз зробимо ось що: ви бачите, що під написами, які прикріплені на будиночку, є невеличкі кишеньки, а в нашій чарівній скриньці лежать картки з іменами героїв казочки, яку ми з вами зараз прослухаємо, а також її середовищем і подіями. Вам потрібно буде обрати ті картки, які відповідатимуть написам на кишеньках, і вкласти їх усередину.

Психолог / педагог обирає казку на власний розсуд. Єдиною умовою має бути її невеликий обсяг, нескладний сюжет і обмежена кількість персонажів.

– Молодці, дітки! От ми з вами й навчилися правильно переповідати казочку! Але таким чином і в такій послідовності ви можете не лише розповісти вже відому, а й вигадати свою власну казкову історію. Ви ж пам'ятаєте, що незабаром у вас буде така нагода, адже усі мої піддані, а особливо головний казкар Казколандії, з нетерпінням очікують на нові казкові будиночки, побудовані вами, а також героїв, які в них житимуть і, можливо, стануть їхніми сусідами і друзями. А зараз, дітки, вам уже пора повертатися до школи / садочка, адже ворота Казколандії ось-ось зачиняться! Хутчій поспішаймо, поки видзвонює скринька!

Грає музика, звучить завершальний вірш.

– До побачення, друзі, до нової зустрічі! Вам залишилося вже зовсім небагато часу, аби стати справжніми казкарями, почесними громадянами мого казкового королівства!

ВИГАДАЙ КАЗКУ

Заняття 20

Корекційна мета: Навчити дітей вигадувати казки, використовуючи модель; розвивати мислення, творчу уяву, зв'язне мовлення.

Необхідні матеріали: Музична скринька, тексти загадок, модель казки, чарівні мішечки.

Тривалість заняття: 30 – 40 хвилин.

Хід заняття

– Вітаю, дітки! Сьогодні ми знову з вами опинимося в казковому королівстві, адже наша мандрівка Казколандією ще не завершилася. Гайда в мандри!

Грає музика. Звучить вірш.

– Біля казкових воріт ми, як і завжди, маємо виконати завдання від нашої сторожі. Сьогодні це будуть загадки, які вам не лише потрібно буде відгадати, але й описати тих персонажів, що будуть героями загадок. Готові? Починаймо.

Скік-поскік, скік-поскік!

Я від баби й діда втік!

Так би й бігав я без діла,

Та мене лисичка з'їла.

– Про кого йдеться? Хто це, дітки? Правильно, Колобок. А який він, наш Колобок, хто мені розкаже? Молодці, правильно!

Крижаний у мене дім,
Тільки крига й сніг у нім!
І потрапивши сюди,
Ти замерзнеш назавжди.
Як не віриш – запитай
Хлопчика, що зветься Кай.

– Хто це? Ви правильно відгадали дітки, це й справді Снігова королева! Опишіть мені цю героїню, яка вона?

Хоч я зовсім ще маленька,
Помічниця вже для неньки!
Бігти лісом до бабусі
Я нітрішки не боюся!
Я несу їй залюбки
Свіжі теплі пиріжки.
І нехай вовчисько
Не підходить близько.

– Хто це, дітки, як ви думаєте? Саме так, це та сама Червона Шапочка, що сміливо носила лісом пиріжки своїй старенькій бабусі. Опишіть мені цю дівчинку. Правильно, молодці!

Вмію, друзі, я літати, на даху у мене хата,

Хто згадав моє ім'я, той кмітливий, як і я.

– Ну, звичайно ж, ви маєте рацію! Це веселий і дотепний ласун Карлсон! Ви пам'ятаєте, який він має вигляд?

Куд-куди! Куд-куди! Швидше-швидше всі сюди! Тут подія відбулася: осьде щойно я знеслася, – Так гукала діда й бабу, хто, малята?

– Хто це, дітки? Авжеж! Це та сама Курочка Ряба, яка відома кожній дитині. А якою ви її собі уявляєте?

Скажу я вам насамперед: найкраща в світі їжа – мед.

А П'ятачок найкращий друг, а я найкращий...

– Ну, звісно, хто ж це іще може бути таким милим, попри свою хвалькуватість, як не сам Вінні-Пух! А хто мені розкаже про нього? Який він?

Я працюю день при дні, сумно й тяжко так мені, Хотуть мачуха і сестри геть мене зі світу звести, Та шукає королевич черевичок кришталевий. Тож на цей раз і мене доля теж не омине.

– Хто це? Правильно, це Попелюшка, добре відома вам героїня, чи не так? А згадаймо, який вона має вигляд?

Не дивіться ви на мене, що потворна і зелена,
Бо лиш шкірку я скидаю, рівних вже мені немає,
Та воно й не дивно, адже я – царівна.

– Як звати цю царівну? Правильно, це Царівна Жаба! А тепер пригадаємо чи пофантазуємо, яка у неї зовнішність?

Скринька сповіщає нам, що сторожа відчиняє для вас ворота, а це означає, що всі загадки успішно розгадано!

От ми й у Казколандії, дітки! Сьогодні в нашій країні велике свято, адже всі мої піддані з нетерпінням очікували на цей визначний день! Усі вони вже зібралися на головній площі, адже вам, мої любі помічники, належить сьогодні подарувати мешканцям Казколандії свої власні казочки, бо ви вже багато бачили, чули й багато чому навчилися під час наших із вами мандрівок. І зараз ви вже знаєте й умієте все, що потрібно знати й уміти, аби бути справжніми казкарями! Спочатку, дітки, ми з вами усі разом вигадаємо спільну казочку й побудуємо для неї будиночок, а згодом кожен із вас буде складати свою власну казкову історію, щоб залишити її в подарунок моїм підданим. Зазирнімо до нашої чарівної скриньки. Вона, як і завжди, готова прийти нам на допомогу. Погляньте, тут лежать картки з написаними на них іменами казкових героїв. Оберімо тих, про кого буде наша казочка. Дуже добре! А тепер, дітки, я хочу, щоб ми визначилися, як буде починатися наша казочка. Ви ж, мабуть, помічали, що в багатьох казках

збігаються початки або закінчення. Правда? Зараз я запропоную вам кілька традиційних початків казок, а ви вирішите, який з них буде у вашої:

– Було це дуже давно, коли ще звірі вміли говорити...

– Де-не-де у якомусь царстві...

– Жили-були...

– У тридев'ятому царстві...

– За лісами, за морями, за високими горами...

– Було це колись, чи не було – ніхто вже не пам'ятає...

– За синіми горами, за широкими морями...

– У далекому царстві, куди звір не забіжить і пташка не залетить, жив один цар...

– За сімома горами, за сімома ріками жив собі один багатий чоловік...

– Колись було не так, як тепер: колись усякі дива робилися на світі...

Діти обирають початок для спільної казки.

– Молодці! А тепер можна братися й до вигадування!

Із допомогою педагога / психолога діти вигадують сюжет для спільної казки.

– Молодці! Ви вже стали справжніми казкарями й можете з повним правом вважатися громадянами казкового королівства! От тільки нам потрібно закінчити нашу з вами казочку. Так само, як початки, є і традиційні закінчення для казок. Зараз я вам їх перерахую, а ви оберете те, що найбільше сподобається:

– Стали жити-поживати і добра наживати.
 – От вам казочка, а мені бубликів в'язочка.
 – Ось і казочці кінець, а хто слухав – молодець.
 – Може, мені все сказане наснилося, але казка вже закінчилася.

– От вам казка, мені бубликів в'язка, мені колосок, а вам грошей мішок.

– Чудово! А тепер настав найвідповідальніший момент, адже зараз кожен із вас вигдає свою власну казкову історію, а потім розповість її усім мешканцям казкового королівства.

Діти вигадують власні казки, по черзі розповідають їх усім присутнім.

– Любі, дітки! Ви сьогодні подарували справжнє свято мені й усім моїм підданим! Відтепер ви стали почесними громадянами моєї країни, а вигадані вами казочки назавжди оселяться у Казколандії! І наостанок у нас залишилася лише одна невирішена справа. Ви ж пам'ятаєте, що в кожного з вас є чарівна торбинка, у якій накопичувалися відзнаки, що ви отримували протягом усіх наших мандрівок? Настав час урочисто оголосити про ваше нове громадянство. Від сьогодні ви стаєте повноправними казколандівцями, адже протягом усіх наших мандрівок ви були добрими, старанними і кмітливими. Багатьом моїм підданим допомогли у скруті, багато чому навчилися, безліч завдань виконали і розгадали чимало загадок, збираючи відзнаки у свої чарівні торбинки. Мої піддані, мешканці казкової країни, порадилися на спільних великих зборах, де були

присутніми усі-усі персонажі казок, і одностайно вирішили вручити кожному з вас почесну відзнаку за вашу допомогу у вирішенні всіх непорозумінь, що час від часу трапляються навіть у казковому королівстві.

Для відзнак необхідно виготовити дипломи, медалі, значки чи будь-що інше із казковою символікою.

— А на цьому, дорогі дітки, я буду з вами прощатися! На жаль, наші цікаві мандрівки завершилися. Але ви не сумуйте! Це зовсім не означає, що ми більше не зустрінемося, адже ви тепер громадяни Казколандії, а це означає, що ворота казкового королівства для вас відкриті будь-якої миті! Щойно ви почнете читати чи слухати будь-яку казочку, як одразу потрапите до моїх володінь!

До побачення! До нових зустрічей на сторінках ваших улюблених казок!

ДОДАТКИ

Ігри та іграшки для дітей із порушеннями зору

Дитина з глибокими порушеннями зору потребує фахового корекційного втручання у процес формування у неї системи уявлень про навколишній світ, аби отримати коректну картину довкілля, починаючи від найпростіших повсякденних речей і закінчуючи складнодоступними образами, що у зрячих легко компенсується за допомогою фото, відео чи образотворчого мистецтва. Що раніше почнеться корекційна робота і що більш кваліфікованою вона буде, то на більш результативні наслідки можна сподіватися. На кожному з дорослих, що перебувають у безпосередньому оточенні дитини, яка має глибокі порушення зору, лежить відповідальність за її спроможність існувати в максимально адекватних реаліях.

Зважаючи на вікові особливості, одним з найбільш ефективних інструментів корекційного впливу на дитину може стати іграшка, оскільки саме ігрова діяльність є провідною не лише у дошкільників, але має вагоме значення і для розвитку молодших школярів, особливо зважаючи на певне сповільнення у психічному розвитку дітей з глибокою зоровою депривацією. При цьому маємо застерегти, що далеко не кожна дитяча забавка здатна виконувати ком-

пенсаторну функцію. Більше того, деякі з них можуть зашкодити процесові реабілітації незрячої дитини. Тому, по-перше, вибір іграшки дорослими для такої дитини завжди має бути осмисленим з точки зору користі чи шкоди для формування коректних уявлень. А, по-друге, усі іграшки мають бути дібраними таким чином, щоб корекційний процес завжди тривав паралельно з процесом гри.

Отож, як було сказано вище, іграшка як основний атрибут гри вимагає особливого підходу до її вибору дорослими, батьками чи педагогами. Обираючи іграшку малюкові, необхідно не лише враховувати її безпеку для здоров'я дитини, але й функціональні (маніпулятивні), розвивальні, пізнавальні якості забавки. Особливого значення іграшка набуває в руках дитини, котра має глибоку зорову депривацію, що передбачає повну або практично повну відсутність зору, при цьому що молодшою є дитина, то важливішу роль у її розвитку посідає іграшка. Адже саме гра є тим першим містком, котрий поєднує малюка з навколишнім світом. Завдяки грі дитина вперше структурує свої уявлення про світ, що її оточує, міжособистісні взаємини. Якщо дитина із нормальним зором має можливість набуття досвіду, отримуючи інформацію про навколишнє середовище з найрізноманітніших джерел (книги, малюнки, кіно- та мультиплікаційні фільми, особисті візуальні враження після відвідин зоопарку, музею, ботсаду або звичайнісінької щоденної прогулянки), то для дитини незрячої саме іграшка дуже часто є одним з

небагатьох, а то і єдиним доступним фактором, що дає уявлення про відсутні у побуті предмети або істоти.

Отже, надаючи перевагу тій або іншій іграшці, призначеній для дитини з глибокими порушеннями зору, дорослим необхідно у першу чергу звернути увагу на можливість нової забавки виконувати свою безпосередню функцію, тобто бути предметом, за допомогою котрого, власне, і здійснюється процес гри. Вона має бути саме такого розміру, який би дозволив вільно тримати її у руці і виконувати певні рухи, імітацію тієї чи іншої дії. Рольова гра, що повинна повністю сформуватися у дітей старшого дошкільного віку, потребує саме такої іграшки, тож необхідно зважати, щоб її досить складно було зламати або розбити, зручно тримати й неможливо розібрати на дрібні деталі. Іграшка, призначена для гри, не може виконувати функцію декору приміщення й навпаки, декоративна іграшка може становити небезпеку під час гри нею дітьми.

Потреба незрячої дитини у формуванні коректної картини навколишнього світу також може бути значною мірою задоволеною за допомогою правильно підібраних іграшок, що імітують певні предмети побуту, тварин, комах, рослини, одяг тощо. Кожна іграшка, придбана для дитини із зоровою депривацією, повинна бути максимально наближеною до свого прототипу та за можливості не мати викривлених з точки зору природності (натуральності) стилізованих елементів. Кінцівки та інші частини тіл

іграшкових тваринок мають чітко простежуватись на дотик і мати природне розташування, іграшкові меблі, транспорт, зброя, професійні набори (лікарський, перукарський тощо) повинні бути достатньо деталізованими та давати незрячій дитині максимально коректне уявлення про свої прототипи.

Слід зауважити, що незрячій дитині, так само як і її зрячим одноліткам, доступні іграшки вищого рівня складності аніж ті, що зазвичай використовуються у рольових іграх: незрячі діти цілком успішно здатні освоїти адаптовані спеціальним чином настільні ігри та головоломки. Деякі з них не потребують адаптації в принципі, як, скажімо, відома усім з дитинства змійка чи більшість конструкторів, проте все ж частина з них має бути адаптована до особливостей сприймання дитини. Так, доміно, шахи, шашки і навіть улюблений багатьма кубик Рубіка цілковито доступні дитині з повною зоровою депривацією за умови, що придбані вони будуть у спеціалізованому магазині тифлотоварів для незрячих. Правильно підібрана іграшка – це не просто можливість зайняти на деякий час дитину, захопивши її цікавою справою, але й нагода успішно розвинути практично увесь пізнавальний апарат, адже саме гра – найпростіший і найдоступніший для дитини спосіб розвитку не лише дрібної моторики, але й пам'яті, уваги, мислення, уяви тощо.

Наявність правильно підібраної іграшки в житті незрячої дитини значною мірою гарантує їй мінімально можливе відставання її у пізнанні довко-

лишнього світу щодо своїх зрячих однолітків, тому надзвичайно важливо надавати цьому питанню особливого значення уже з перших місяців життя у разі, якщо дитина незряча з народження, або одразу ж з моменту втрати нею зору.

Варто зазначити, що завдяки можливостям новітніх технологій сучасна іграшка в рази доступніша і багатофункціональніша, аніж це було раніше. Голосовий супровід та звукові ефекти набагато розширюють ігрові та розвивальні можливості іграшки, роблять її доступнішою й цікавішою для дитини, у тому числі й незрячої. На сьогодні у багатьох іграшках передбачено не лише їх зорове та тактильне сприймання дитиною, але задіяно також і слуховий аналізатор. Однією з сучасних новинок також є дитяча книжка, яка становить своєрідний синтез звичайної друкованої книги та електронної звукової іграшки, що озвучує текст або відтворює звуки середовища, про яке йдеться.

Отже, як бачимо, існує доволі широкий спектр іграшок, котрі є доступними для дітей із порушеннями зору або можуть стати такими за допомогою деякої адаптації, тому в жодному випадку не можна нехтувати таким важливим аспектом розвитку та реабілітації незрячої дитини, як правильно організована гра. Саме так, процес гри дитини з глибокою зоровою депривацією повинен проходити не лише під наглядом дорослих, але й за їхньої безпосередньої участі, оскільки багато побутових і соціальних навичок така дитина може легко набути граючи. Незрячу

дитину слід учити гратись так само, як і їсти, одягатись, виконувати гігієнічні процедури тощо. Це в жодному випадку не означає її розумової неповноцінності, порушення інтелектуальних функцій. Слід розуміти, що безліч звичайних у побуті дій зряча дитина засвоює просто спостерігаючи за дорослими або старшими братами і сестрами в процесі наслідування, тоді як відсутність зору позбавляє незрячих дітей такої можливості. За умови ж правильного підходу дорослих до адаптації, у тому числі й ігрової, незрячої дитини, вона здатна поводитися, вчитися і гратися відповідно до вікових норм, прийнятих для зрячих однолітків.

Розглядаючи ж іграшку у контексті даного комплексу занять, маємо зазначити, що саме їй належить компенсаторна роль під час роботи з дітьми, що мають глибокі порушення зору. Адже тоді, як зряча дитина чи навіть дитина зі зниженим зором здатна вільно користуватися готовими зображеннями або створювати малюнки власноруч, незряча дитина позбавлена такої можливості за звичайних умов. Їй слід пропонувати варіанти тактильних зображень, доступні для дотикового сприймання та відтворення. У цьому випадку ми якраз і вдаємося до іграшки, як найбільш ефективного способу замінити малюнок. При цьому робота, зорієнтована на тактильні відчуття у незрячих, може також бути ефективною і для їх здорових однолітків, які добре бачать, оскільки сприймання дітьми казкового персонажа критично не відрізняється залежно від форми подачі його у

Файлова С. М.

вигляді картинки чи іграшки. Роботу ж з олівцями або фломастерами для незрячих дітей можна цілком успішно замінити роботою з пластичними матеріалами або зі спеціальними тифлографічними приладами для незрячих.

**Приклади кубика Рубіка,
виконані для незрячих**

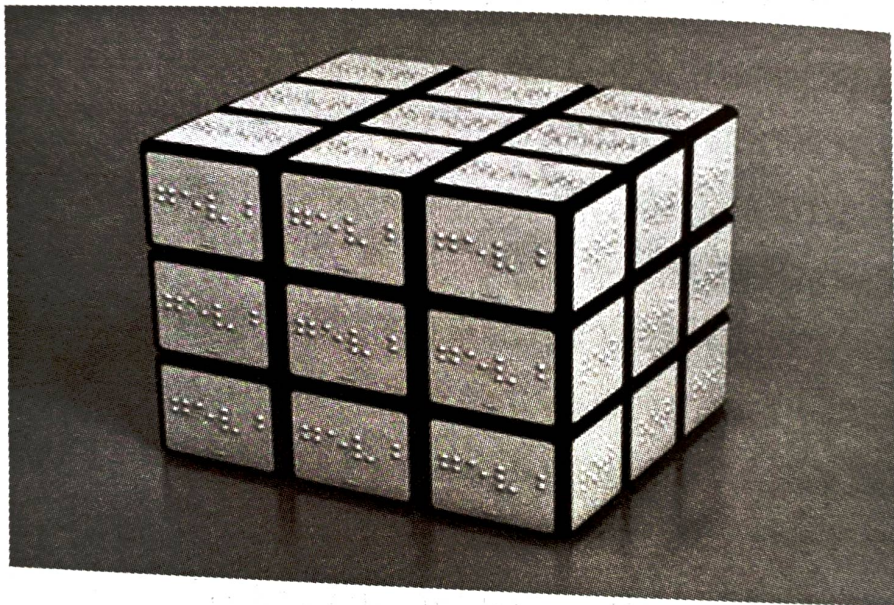

Рисунок 1

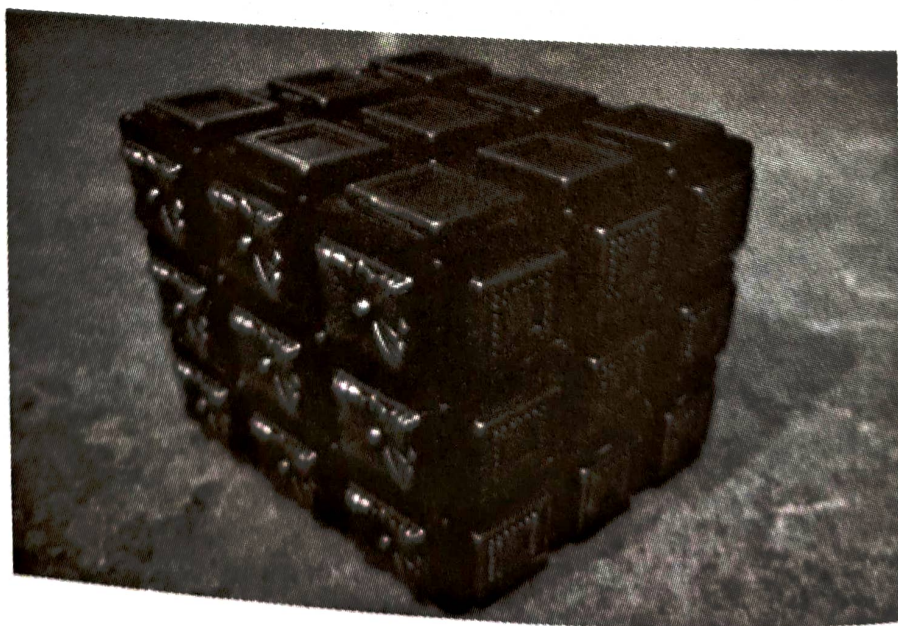

Рисунок 2

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басюк Н. Українська народна казка у вихованні моральних почуттів молодших школярів. *Вісник Львівського університету: збірник наукових статей*. Серія педагогічна. Вип. 22. Львів: Видавництво ЛНУ, 2007. С. 182 – 187.

2. Березовська Л. І. Казка – як засіб розвитку креативного мовлення дітей. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: збірник наукових праць*. Вип. 5 – 6. Одеса, 2000. С. 56 – 59.

3. Березовська Л. І. Розвиток творчого мовленнєвого самовираження старших дошкільників в ігрових казкових ситуаціях: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Одеса, 2004. 23 с.

4. Бондар В. І. Особистісно-орієнтований підхід до впровадження оновленого змісту спеціальної освіти. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: науково-методичний збірник*. Вип. 8. Том І. Київ, 2006. С. 3 – 8.

5. Василевська О. І. Особливості розвитку психічного здоров'я молодшого школяра засобами казкотерапії: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2015. 21 с.

6. Власенко С. Б. Формування у сліпих дітей адекватних уявлень про зовнішність особистості як про елемент тілесного компоненту образу фізичного «Я». *Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки: збірник наукових праць*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 2 (10). С. 102 – 114.

7. Гребенюк Т. М. Дидактична гра у навчанні та вихованні дітей з вадами зору. *Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки*: збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. Вип. 4. С. 26 – 35.
8. Гребенюк Т. М., Сасіна І. О., Тімакова Ю. В. Медико-педагогічна корекція зорового сприймання у дошкільників з вадами зору: навчальний посібник. Київ, 2005. 147 с.
9. Гребенюк Т. М., Серпутько Г. П. Методичні аспекти розвитку дотикового сприймання у дітей з порушеннями зору. *Теорія і практика тифлопедагогіки*. Інформаційний бюлетень ВГО «АТПУ». 2012. № 6. С. 16 – 24.
10. Гребенюк Т. М., Серпутько Г. П. Сенсорне виховання дітей з порушеннями зору: навчально-методичний посібник. Київ: Кафедра, 2019. 207 с.
11. Данильченко Т. Стереотипи зовнішності: яким має бути людське тіло? *Соціальна психологія*. 2005. № 6. С. 74 – 83.
12. Дашковська А. В. Корекційна спрямованість формування образотворчої компетентності у молодших учнів зі зниженим зором засобом народної іграшки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2020. 204 с.
13. Деркач О. О. Педагогіка творчості: арттерапія та казкотерапія на допомогу вчителю, вихователю, практичному психологу. Вінниця: ВДПУ, 2009. 88 с.
14. Діти з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник /

Н. М. Алєєва, Ю. В. Барінов та ін.; за наук. ред. Є. П. Синьової, С. О. Рикова. Київ: Кафедра, 2016. 212 с.

15. Євтушенко І. В., Аврамченко С. М. Використання казок в роботі психолога. Київ: Марич, 2011. 96 с.

16. Жук Н. Казкотерапія як спосіб формування «Я» молодшого школяра. *Рідна школа*. 2006. № 6. С. 51 – 53.

17. Журов В. В. Проблеми та шляхи корекції просторового орієнтування в незрячих. *Дефектологія*. 1997. № 4. С. 12 – 17.

18. Журов В. В. Розвиток активного дотикового сприймання у дітей з глибокими порушеннями зору: навчальний посібник. Чернігів: Видавництво «Чернігівські обереги», 2004. 56 с.

19. Замелюк М. І. Майстер-клас «Майстерня казкотерапії». *Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі*: матеріали IV обласної науково-практичної конференції (15 лютого 2018 р., м. Луцьк). Луцьк: Волиньполіграф, 2018.

20. Інклюзивне навчання дітей з порушеннями зору: колективна монографія / за редакцією доктора психологічних наук, професора Синьової Є. П., доктора медичних наук, професора Рикова С. О.; колектив авторів: Войтюк Ю. О., Глушенко К. О., Гребенюк Т. М., Денисюк А. І., Медведок А. Г., Паламар О. М., Риков С. О., Сасіна І. О., Семенишена Т. О., Серпутько Г. П., Синьова Є. П., Тімакова Ю. В., Федоренко С. В., Федоренко М. І., Шаргородська І. В. Київ: Кафедра, 2017. 249 с.

21. Карабаєва І., Ладивір С. Особливості розвитку уяви у дітей / редакційна рада: Т. Вороніна та ін. Київ: Шкільний світ, 2008. 128 с.
22. Корекційна спрямованість початкового навчання у спеціальній школі інтенсивної педагогічної корекції: методичні рекомендації / укладач Л. С. Вавіна. Київ: ІСДО, 1995. 60 с.
23. Костенко Т. М., Гудим І. М. Навчання дітей із порушеннями зору: навчальний посібник. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 184 с.
24. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П., Замелюк М. І. Казкотерапія в психологічному консультуванні дітей та дорослих: навчальний посібник. Луцьк, 2019. 152 с.
25. Міняєва А. Корекція підвищеної тривожності у дітей. *Психологічна газета*. 2007. Лист. (№ 22). С. 2 – 9. (Психокорекційні вправи).
26. Моргулис И. С. Компенсаторно-коррекционная направленность обучения и воспитания слепых и слабовидящих. Киев, 1983.
27. Музичук О.О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів. *Проблеми сучасної психології*. 2012. № 17. С. 22 – 35.
28. Організація корекційно-компенсаторної роботи з дітьми, що мають порушення зору (методичні рекомендації для тифлопедагогів і вихователів спеціальних дошкільних закладів та спеціальних груп для дітей з порушеннями зору при дитячих садках загального типу) / укладач Чопик Л. І. Вінниця, 2003.
29. Орланова Н. П. Складання казок дітьми старшого дошкільного віку. *Дошкільна педагогіка*

і психологія: республіканський науково-методичний збірник. Вип. 3. Київ: Радянська школа, 1967. С. 251 – 257.

30. Особливості друкованих навчальних матеріалів для дітей з порушеннями зору: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Є. П. Синьова, С. В. Федоренко, К. О. Глушенко, Г. П. Серпутько; за ред. Є. П. Синьової. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 68 с.

31. Особливості розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями зору: науково-методичний посібник / колектив авторів: Вавіна Л. С., Гудим І. М., Кондратенко С. В., Довгопола К. С., Нафікова Л. А. Київ: Педагогічна думка, 2012.

32. Паламар О. М., Гребенюк Т. М. Основи психотренінгу осіб з порушеннями зору: опорний конспект: навчальний посібник. Київ: Пульсари, 2010. 185 с.

33. Постоян Т. Г. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в процесі продуктивно-творчої діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Одеса, 1998. 195 с.

34. Серпутько Г. П. Використання наочних засобів навчання на уроках з розвитку зв'язного мовлення у спеціальній школі для сліпих дітей. *Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки*: збірник наукових праць. Випуск 2 (10). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. С. 66 – 83.

35. Серпутько Г. П., Дем'янцева Н. В. Вивчення рівня сформованості читацьких інтересів молодших школярів зі зниженим зором. *Теорія і практи-*

ка тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень ВГО «АТПУ». 2012. № 7. С. 17 – 24.

36. Серпутько Г. П., Красько О. Б. Взаємодія тифлопедагога, вихователя і батьків в ознайомленні дітей з порушеннями зору зі світом тварин. *Теорія і практика тифлопедагогіки*. 2020. Вип. 22 – 23. С. 67 – 75.

37. Серпутько Г. П., Міщенко Ю.О. Дидактична літературна гра як засіб розвитку читацьких інтересів молодших школярів зі зниженим зором. *Теорія і практика тифлопедагогіки*. Інформаційний бюлетень ВГО «АТПУ». 2013. № 8. С. 26 – 33.

38. Серпутько Г. П., Паламар О. М. Особливості кольоросприймання у дітей з порушеннями зору. «Рефракційний пленер-20»: науково-практична конференція з міжнародною участю (15 – 17 жовтня 2020 р., м. Київ): збірник праць / за ред. проф. С. О. Рикова. Київ, 2020. С. 113 – 116.

39. Синьов В. М. Загальні та специфічні закономірності психічного розвитку дитини при нормальному і ушкодженному зорі. *Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки*: збірник наукових праць. Випуск 1 / В. М. Синьов, Є. П. Синьова. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. С. 1 – 7.

40. Синьова Є. П. Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору: монографія. Київ, 2012. 442 с.

41. Синьова Є. П. Тифлопсихологія: підручник. Київ: Знання, 2008. 365 с.

42. Скалига В. Казкове виховання: казкотерапія. *Освіта України*. 2013. № 26 (липень). С. 12.

43. Соловійова Л. Казкотерапія у навчально-виховному процесі. *Початкова освіта*. 2010. № 16 (квітень). С. 12 – 13.
44. Соціально-педагогічна підтримка обдарованих дітей-інвалідів: збірка матеріалів / за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. Київ: Науковий світ, 2005. 167 с.
45. Сухомлинский В. А. Библиография / составитель А. И. Сухомлинская, О. В. Сухомлинская. Київ: Радянська школа, 1987. 255 с.
46. Тютюннікова О. В. Адаптація друкованих ігор для незрячої дитини середнього і старшого дошкільного віку. *Теорія і практика тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень ВГО «АТПУ»*. 2019. № 20 – 21. С. 75 – 80.
47. Федоренко С. В. Вивчення особливостей розвитку та формування предметної діяльності слабозорих дошкільників. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: науково-методичний збірник*. Випуск 4. Київ, 2002. С. 279 – 284.
48. Федоренко С. В. Казкотерапія як засіб розвитку зв'язного мовлення дошкільників зі зниженим зором. *Актуальні проблеми корекційної педагогіки та психології: збірник наукових праць*. 2015. № 3. С. 240 – 245.
49. Федорова О. М. Казка як засіб формування творчої уяви сліпих дітей молодшого шкільного віку: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.08. Київ, 2015. 18 с.
50. Федорова О. М. Особливості творчої уяви осіб з глибокими порушеннями зору. *Науковий часопис*

НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки: збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. № 44 (68). С. 144 – 152.

51. Федорова О. М. Особливості творчої уяви та її значення для молодших школярів з вадами зору. *Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки*: збірник наукових праць. Вип. 4 (12). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. С. 367 – 375.

52. Федорова О. М. Розвиток комунікативних навичок дітей з порушеннями зору за допомогою чарівних казок. *Матеріали IX Східно- та Центральноєвропейської Регіональної конференції з питань альтернативної комунікації «Комунікація для всіх»*. Київ: ДІА, 2013. С. 87 – 92.

53. Федорова О. М. Система розвитку та корекції творчої уяви сліпих дітей молодшого шкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*: збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. № 26. С. 410 – 416.

54. Цюрмаста Т. А. Практичне застосування стратегій критичного мислення як засіб формування компетентностей молодших школярів з порушеннями зору *Теорія і практика тифлопедагогіки*. Інформаційний бюлетень ВГО «АТПУ». 2020. № 22 – 23. С. 81 – 85.

55. Шебанова В. І. Дослідження тривожності у дітей молодшого шкільного віку. *Педагогіка і психологія*. 2001. № 2. С. 108 – 117.

ЗМІСТ

Висновок Вченої ради факультету спеціальної та інклюзивної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова	3
Передмова	5
Заняття 1. Чи знаєш ти казки?	10
Заняття 2. Знайомство з героями казки	19
Заняття 3. Особливості зовнішнього вигляду персонажа	25
Заняття 4. Співставлення зовнішності персонажа з його характером та вчинками	30
Заняття 5. Аглютинація	38
Заняття 6. Аналогія	44
Заняття 7. Акцентація	50
Заняття 8. Гіперболізація	55
Заняття 9. Типізація	59
Заняття 10. Світ довкілля казкових героїв	63
Заняття 11. Казкове поле	67
Заняття 12. Казковий ліс	71
Заняття 13. Казкове місто	75
Заняття 14. Казкове море	79
Заняття 15. Казкова хижа, хата	83
Заняття 16. Казковий палац	87
Заняття 17. Види довкілля. Закріплення	92
Заняття 18. Взаємозв'язок героя казки із довкіллям ..	97
Заняття 19. Ознайомлення з моделлю казки	101
Заняття 20. Вигадай казку	105
Додатки:	
Ігри та іграшки для дітей із порушеннями зору	112
Приклади кубика Рубіка, виконані для незрячих ..	118
Список використаних джерел	119

Виробничо-практичне видання

Олена Миколаївна Федорова

МАНДРІВКИ ДО КРАЇНИ
КАЗКОЛАНДІЇ

**Комплекс корекційно-розвиткових
занять**

Практичний посібник

Редакція:

Володимир Миколайович Литвин

Рецензенти:

Ірина Олександрівна Сасіна
Олена Анатоліївна Родяхіна

Дизайн обкладинки:

Тетяна Миколаївна Кучмій

Комп'ютерний дизайн та верстка:
Любов Миколаївна Гончарук

Підписано до друку 22.01.2024 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
ум. друк. арк. 7,44. Гарнітура Bookman Old Style. Тираж 300.
Замовлення № 128.

Віддруковано в друкарні ТОВ «Друкарня «Рута»
(свід. Серія ДК №4060 від 29.04.2011 р.)

м. Кам'янець-Подільський, вул. Руслана Коношенка, 1
тел. 098 627 00 79, drukruta@ukr.net